

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Lukáš HALAMÍČEK

**Geografický původ příslušníků pruských gardových jednotek
v období německých sjednocovacích válek**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej KRÁL Ph.D.

Olomouc 2020

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo):	Lukáš Halamiček (R17661)
Studijní obor:	Geografie (pro bakalářské učitelské obory)
Název práce:	Geografický původ příslušníků pruských gardových jednotek v období německých sjednocovacích válek
Title of thesis:	Geographic origin of members of the Prussian garde regiments in unification wars of Germany
Vedoucí práce:	Mgr. Ondřej Král, Ph.D.
Rozsah práce:	55 stran
Abstrakt:	Bakalářská práce se zabývá historií Pruska a klade důraz na období německých sjednocovacích válek. Praktická část zahrnuje mapové výstupy o původu pruských gardových vojáků během Prusko-rakouské války roku 1866. Zároveň je součástí práce i statistika zranění, které členové gardových jednotek utrpěli.
Klíčová slova:	Prusko, sjednocovací války, geografický původ vojáků
Abstract:	The bachelor thesis is dedicated to the history of Prussia mainly focusing on the period of German Unification Wars. Practical part contains maps of the geographical origin of the Prussian garde regiments soldiers during the Austro-Prussian war in 1866. Simultaneously the statistics of injuries were created for every garde regiment as a part of this thesis.
Keywords:	Prussia, Unification Wars, geographic origin of soldiers

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a všechny použité
prameny jsem náležitě citoval a uvedl na konci práce v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci 25. 5. 2020

.....

Chtěl bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Ondřeji Královi, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce. Zároveň také mé rodině a přítelkyni Petře. Poslední poděkování patří mému spolubydlícímu Tomášovi za vzájemnou motivaci a také pomoc v době nouzového stavu se zdroji.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Lukáš HALAMÍČEK
Osobní číslo: R17661
Studijní program: B1501 Biologie
Studijní obor: Biologie
Geografie
Téma práce: Geografický původ příslušníků pruských gardových jednotek v období německých sjednocovacích válek
Zadávající katedra: Katedra geografie

Zásady pro vypracování

Práce se bude zabývat geografickými aspekty doplňování pruské armády po reformě ozbrojených sil roku 1860. Zaměří se na gardové jednotky, které byly doplňovány z celého území pruského království. Základním pramenem pro výzkum budou oficiálně vydané seznamy ztrát, dle možnosti bude využito dalších archiválií. Předpokládá se několik mapových výstupů v GIS.

Rozsah pracovní zprávy: 5 000 – 8 000 slov
Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam doporučené literatury:

Amtliche Verlust-Liste der königlich Preußischen Armee im Sommer-Feldzug 1866, Elberfeld.
ALT, G. 1869. Das königlich preussische stehende Heer. Kurzgefasste Geschichte seiner sämtlichen Truppenkörper. Zweite Theil, Berlin, Simon Schropp.
BĚLINA, P. & FUČÍK, J. 2005. Válka 1866, Praha a Litomyšl, Havran a Paseka.
KRÁL, O. 2018. Muži pod praporem Württembergova pluku: Geografický původ příslušníků rakouského pěšího pluku č. 73 ve válečném tažení roku 1866. Historická geografie, 44, 175-194.
TARABA, L. 2006. Divná válka, Praha, Baset.
TUHÝ, B., ŠRAMAR, J. & ŠRÁMEK, J. 2015. Prusko-rakouská válka roku 1866: výzbroj a výstroj. Muzeum východních Čech.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Ondřej Král
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: 23. ledna 2019
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2020

V Olomouci dne 23. ledna 2019

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

Obsah

1 Úvod	7
2 Cíle práce	8
3 Rešerše literárních zdrojů	9
4 Sjednocovací války.....	11
4.1 Klíčové postavy Pruska ve sjednocovacích válkách	11
4.1.1 Kancléř Otto von Bismarck	11
4.1.2 Pruský král Vilém I.	11
4.1.3 Generál Helmut von Moltke	12
4.2 Německo-dánská válka (1864).....	12
4.3 Prusko-rakouská válka (1866).....	13
4.4 Prusko-francouzská válka (1870-1871)	17
5 Organizace pruské armády.....	20
5.1 Pěchota a její výzbroj.....	20
5.2 Jezdectvo a jeho výzbroj.....	22
5.3 Dělostřelectvo.....	23
5.4 Pruská branná povinnost	23
6 Metodika práce.....	26
7 Geografický původ pruských vojáků.....	28
7.1 Srovnání obou archiválií se zraněními.....	28
7.2 Počty vojáků dle provincií	29
7.3 Gardový pěší regiment 1 (1GRzF)	32
7.4 Gardový pěší regiment 2 (GRzF2)	35
7.5 Gardový pěší regiment 3 (GRzF3)	37
7.6 Gardový fyzilírský regiment (GFR)	40
7.7 Gardový granátnický regiment 2 (GGR2)	42
7.8 Gardový granátnický regiment 1 (GGR1)	44
7.9 Gardový dragounský regiment 1 (GDR1).....	46
7.10 Gardový dělostřelecký pluk (GAR).....	48
7.11 Gardový střelecký prapor (GSB).....	50
8 Závěr.....	52
9 Summary	53
10 Seznam literatury.....	54

1 Úvod

Prusko. Kdysi jedna z nejmocnějších velmocí v celé Evropě. Známa svou výkonnou brannou povinností, tvrdými pravidly a precizním vojenstvím. Pro mnohé země bylo ve druhé polovině 19. století velkým vzorem. I když pojem „vzor“ v kontextu soupeření mezi národy není příliš vhodný. Jednalo se tedy spíše o určitý cíl, který ostatní státy měli stále před očima a snažili se ho všemožnými způsoby dosáhnout. A mnohdy se inspirovali i jeho strategiemi. Přestože ho dnes již na žádné geografické mapě nenalezneme, zapsalo se výrazným písmem do historie mnoha zemí a ovlivňovalo vývoj Evropy na několik desítek let dopředu.

Pruské vedení v čele s králem Vilémem I. a Otto von Bismarckem provedlo v druhé polovině 19. století takové kroky, na které ostatní státy nemohly prakticky nijak reagovat. Především role Bismarcka byla v tomto ohledu rozhodujícím faktorem. Společnými silami se těmto politikům podařilo sjednotit německé státy a vypudit do té doby sebejisté Rakušany z německého sektoru.

V rámci bakalářské práce bude stručně vysvětlena politika a období sjednocovacích válek Německa. Hlavní důraz pak bude kladen na geografické zmapování původu příslušníků vojenských jednotek a jejich vizualizace v rámci mapových výstupů. Taktéž dojde k vytvoření grafických výstupů, a to především grafů, pojednávajících o zraněních v období Prusko-rakouské války.

Zvolené téma bakalářské práce bylo vybráno z důvodu blízkého vztahu k historii, kterou jsem doposud nemohl v rámci studia natolik uplatnit. Samotné téma pruského království nebylo na střední škole dostatečně probíráno. V rámci osnov bylo nastíněno jen v souvislosti s Prusko-rakouskou válkou, která byla úzce spojena s naším územím. Jsem proto rád, že jsem se v tomto ohledu mohl nad tímto tématem v rámci bakalářské práce zamyslet.

2 Cíle práce

Bakalářská práce se zabývá aspekty doplňování gardových vojsk v rámci Pruského království v době Prusko-rakouské války. Ta byla 2. válkou v pořadí vedoucí za sjednocením německých států v jeden celek. Hlavním cílem je zmapovat původ členů jednotlivých gardových jednotek, které se tohoto vojenského střetu zúčastnily. K této činnosti je klíčové využití historických archiválií se soupisy zraněných vojáků, které je nutné k dané problematice zdigitalizovat. V této souvislosti je zároveň úkolem porovnat jednotlivé seznamy zraněných a vysvětlit případné obsahové rozdíly. Součástí mapových výstupů a statistik pak budou pouze gardové jednotky, jejichž celkový počet zraněných dosahuje alespoň hodnoty 50. Jednotky, ač gardové, které dosahují menšího počtu, nebudou v praktické části v rámci tabulky s celkovým počtem zraněných uvedeny a dále nebudou ani cílem mapových výstupů. Ve výsledku je pak nutné ověřit, zdali dochází u jednotlivých gardových jednotek k doplňování mužů z celého území Pruska, či nikoliv. V neposlední řadě je cílem přiblížit období 60. a 70. let 19. století v historii Pruska se zaměřením na samotné sjednocovací války a také vojenský systém Pruska.

3 Rešerše literárních zdrojů

Pro tvorbu této bakalářské práce byly využity především literární zdroje, v malém procentě případů pak webové stránky. Informace z odborné literatury tvoří převážně teoretickou část této práce, přesto jich bylo využito i v praktické části. Zejména pak samotných archiválií, ze kterých byly digitalizovány údaje o zraněných pruských vojácích z gardových útvarů. Tato dvě klíčová díla se nazývala *Amtliche Verlust-Liste der Königlich Preussischen Armee im Sommer-Feldzug 1866, Alberfeld 1866*, s. 384 a *Verlust-Listen der Königlich Preußischen Armee*, 1866, s. 283.

Ústředním dílem byla kniha od autorů Tuhého, Šramara a Šrámka *Prusko-rakouská válka roku 1866: výzbroj a výstroj*. Jedná se o publikaci, která zahrnuje informace o výzbroji členů armády, ale také i základní informace o vojenské struktuře v Prusku. Informace o organizaci Pruské armády byly dále k dispozici v knize *Lexikon pruských důstojníků padlých roku 1866* od Dvořáka (2014). Zároveň se zde nacházel i výčet služebních hodností, které byly nápomocné při orientaci v rámci prepisu zraněných mužů z archiválií.

Šrámek se jako spoluautor s Chvojkou podílel také na publikaci *Malá encyklopedie prusko-rakouské války k expozici Muzea války 1866 na Chlumu* (2018). Co se roku vydání týče poměrně mladé literární dílo, které se zabývá Prusko-rakouskou válkou. Ač rozsahem stránek patří mezi ty nejmenší, tak popisuje základní informace o střetnutí Pruska a Rakouska, se zaměřením na jednotlivé bitvy i důležité postavy tohoto konfliktu.

Třetím zdrojem, který se zabývá střetnutím mezi Pruskem a Rakouskem je kniha od Fučíka a Běliny (2005) *Válka 1866*. Ta nejenže, jak už je z názvu patrné, popisuje samotný vojenský střet, ale zároveň se zabývá důvody, proč k této válce došlo a popisuje také války, které ji předcházely. Rozšiřující informace, které se již do knihy *Válka 1866* nevešly, byly zahrnuty do díla Josefa Fučíka *Válka 1866: Běda poraženým*.

Důležitým zdrojem byly také publikace, které se zabývaly Prusko-francouzskou válkou. Ačkoliv docházelo v praktické části ke zdigitalizování dat k Prusko-rakouské válce, byla Prusko-francouzská válka součástí trojice sjednocovacích válek, a proto bylo nutné se na ni rovněž zaměřit. Byly využity celkem dvě knihy – *Boje o francouzské pevnosti během německo-francouzské války 1870-71* od Kupky (2009) a *Divná válka* od Taraby (2006).

Veškeré dějiny Pruska v průběhu mnoha staletí byly skvěle popsány v díle Clarka (2008) *Prusko: vzestup a pád železného království*.

V rámci praktické části bylo v mnoha případech využito starých archiválií, které byly ve všech případech psány švabachem. Jednalo se především o zdroje informací o jednotlivých gardových útvarech. Jmenovitě to byla tato díla: *Das Königlich Preußische stehende Heer* George Alta (1870), *Das Zweite Garde-Regiment zu Fuß in dem Feldzuge des Jahres 1866* od Julia Sittenfelda (1868), *Das 3 Garde Regiment Zu Fuss: 1860 Bis 1890* od Ernsta Siegfrieda Mittlerera (1891) a *Theilnahme des Garde-Schützen-Bataillons am Feldzuge 1866: Für die Mannschaften des Bataillons verfaßt* od Von Schlievena (1868).

K vytváření mapových výstupů byly využity shapefile vrstvy z webu *Censusmosaic*. Konkrétně se využilo vytvořeného podkladu pro Německý spolek a Rakouské císařství.

4 Sjednocovací války

Německými sjednocovacími válkami rozumíme válečné konflikty mezi Pruskem a jeho oponenty v průběhu 60. a 70. let 19. století, které značným způsobem ovlivnily další vývoj jak v německých zemích, tak i ve zbytku Evropy. Nejdůležitějším důsledkem pro samotné Prusko však byl zisk hegemonie v rámci Německého spolku a pozdější sjednocení celého Německa. Obecně se dají rozdělit na tři fáze. První z nich je válka Německého spolku s Dánskem v roce 1864, následně Pruska (+ Itálie) s Rakouskem roku 1866 a poslední etapou je válka Pruska s Francií roku 1870.

4.1 Klíčové postavy Pruska ve sjednocovacích válkách

Za sjednocením Německa stálo bezpočetně mnoho lidí. Ať už to byli důležití činovníci ve vedení státu, či každý člen armády, který se zúčastnil těchto válek. Cílem této kapitoly rozhodně nebude zahrnout a charakterizovat všechny tyto postavy. Bližší popis se bude týkat pouze těch, kteří jsou dále zmiňováni v textu a jejich charakteristika je nutná pro lepší pochopení dalších kapitol.

4.1.1 Kancléř Otto von Bismarck

Bismarck pocházel ze statkářské rodiny. Vystudoval právní školu a pracoval ve státní správě. V letech 1851-1859 působil ve Německém spolkovém sněmu ve Frankfurtu nad Mohanem. Chvilí taktéž byl zaměstnán jako velvyslanec Pruska v Rusku. V důsledku krize, kdy pruský parlament odmítal reformu pruské armády, se na popud krále Viléma I. dostal na pozici kancléře. Otto von Bismarck v této pozici dlouhodobě ukazoval své vynikající schopnosti. Podařilo se mu vytlačit Rakousko z německého sektoru a osobně se zúčastnil i tažení v rámci Prusko-rakouské války. Svými zákulisními praktikami se mu taktéž povedlo připravit prostor i pro nadcházející sjednocovací války. Stal se jednou z nejvýznamnějších figur v dějinách Německa. Jeho prohlášení, že sjednotí německé státy „krví a železem“ se stalo naprosto kultovní záležitostí. Po smrti Viléma I. roku 1888 ztratil v průběhu dvou let elitní postavení v čele říše a byl odvolán (Chvojka a Šrámek, 2018).

4.1.2 Pruský král Vilém I.

Jednalo se o druhorozeného syna pruského krále Bedřicha Viléma III. Vstoupil do armády již v roce 1814 a ihned se zúčastnil tažení proti francouzskému císaři Napoleonovi Bonapartem. Konkrétně bojoval v bitvách u Waterloo a Ligny. Po roce 1840 se z něj stal korunní princ, jelikož jeho bratr neměl žádné potomky. Stav Vilémova bratra

se v roce 1858 natolik zhoršil, že se Vilém stal regentem království. Následně se po bratrově smrti roku 1861 stal pruským králem. Na rozdíl od svého oponenta císaře Františka z Habsburské monarchie se během Prusko-rakouské války osobně zúčastnil bojů na bitevním poli (Chvojka a Šrámek, 2018).

4.1.3 Generál Helmut von Moltke

Tento generál pocházel z dánské rodiny tamějšího generálporučíka. Vystudoval školu v Kodani a nastoupil do dánské armády. V roce 1822 se však rozhodl připojit k pruské straně a již od roku 1823 byl poručíkem pěšího pluku s centrem ve Frankfurtu nad Odrou. Postupně si získával respekt mezi ostatními, a i sám král Vilém I. v něm viděl velký potenciál. Během působení Helmuta von Moltkeho na generálním štábu ho označil za geniálního důstojníka. A to se psal pouze rok 1833. Po krátkém působení v Osmanské říši, kde pomáhal modernizovat armádu, se vrátil zpátky do Pruska. Zde se v roce 1857 stal generálmajor náčelníkem pruského generálního štábu. Ve své nové pozici ihned kladl důraz na význam železnice a schopnost rychlé mobilizace. Po několika letech stanul v čele vojsk ve válce s Dánskem, čímž posílil ještě více svůj vliv a další války již byly v jeho plné kompetenci. Po vítězných střetech proti Rakousku a Francii byl povýšen do hodnosti polního maršála a v této pozici vydržel až do roku 1888. Moltke válku nevnímal jako systém pravidel a pouček, kterých by se měl držet. Naopak dokázal přizpůsobovat strategii ke zdrojům, které byly zrovna k dispozici. Především pak dokázal umě využívat rozvíjející se průmysl, a je tak považován za jednoho z největších stratégů 19. století (Chvojka a Šrámek, 2018).

4.2 Německo-dánská válka (1864)

Záminkou pro tuto válku byla situace ve Šlesvicku a Holštýnsku, tedy v německých zemích, které se nacházely v těsné blízkosti hranic s Dánskem. Situace v těchto státech byla dosti složitá. Již v první polovině 19. století došlo ke konfliktu na území Šlesvicka. Dánští liberální politici se rozhodli, že připojí Šlesvicko po řeku Eider ke svému území. Němečtí obyvatelé území Šlesvicka si naopak zvolili společnou vládu s Holštýnskem. Tato vláda deklarovala svou samostatnost a o připojení k Dánsku neměla zájem. Zároveň Holštýnsko patřilo s dalším zálabským vévodstvím Lauenbergem, na rozdíl od Šlesvicka, do Německého spolku, tudíž případné územní změny se týkaly i Pruska a Rakouska. Společná vláda v těchto vévodstvích získala posléze podporu Národního shromáždění ve Frankfurtu. Dánové se rozhodli proti těmto povstalcům ve vévodstvích vyrukovat. Na tuto intervenci následně reagovalo Prusko, které vstoupilo na

toto území z rozhodnutí Německého spolku, a Dány porazilo. Celý konflikt utnul až Londýnský protokol, který rozhodl, že nástupnické právo na vévodství Šlesvicka a Holštýnska připadne Kristiánovi ze sondenbursko-glückenburské větve. Současně toto nástupnické právo potvrzovalo nedělitelnost obou vévodství. Mezi Pruskem a Dánskem tak nastal mír. V zimě roku 1863 skonal dánský král Frederik VII., jehož rod vymřel po meči. Nastala nástupnická krize a dánská koruna byla nucena přejít po matčině linii na již zmíněného Kristiána šlesvicko-holštýnsko-sonderbursko-glückenburského. Ten se rozhodl obě vévodství anektovat, jelikož podobnou věc plánoval těsně před smrtí jeho předchůdce. Tímto rozhodnutím však narušil v případě Holštýnska a Lauenburgu území Německého spolku. S anexí nesouhlasilo jednak Prusko, ale také i zbytek Německého spolku včetně Rakouska. Došlo tedy k vyhlášení války (Bělina a Fučík, 2005).

Jak již bylo zmíněno, tyto země byly v roce 1863 obsazeny Dánským královstvím, které však následnému protiútoků Německého spolku nemohlo konkurovat. Sasko a Hannoversko nejprve obsadilo země Lauenburg a Holštýnsko, následně Rakousko a Prusko obsadilo Šlesvicko. Po porážce se Dánsko vzdalo těchto území, a tím pádem ztratilo cca 2/5 původního rozsahu svého království. Mimo jiné tímto ztratilo důležité přístavy, které by mohly v budoucnu být důležitým strategickým bodem. Vítězné mocnosti si rozdělily obě území pod svou správu. Šlesvicko bylo nově pod správou Pruska a Holštýnsko Rakouska. Pro Rakousko se to však brzy ukázalo jako danajský dar¹ (Bělina a Fučík, 2005).

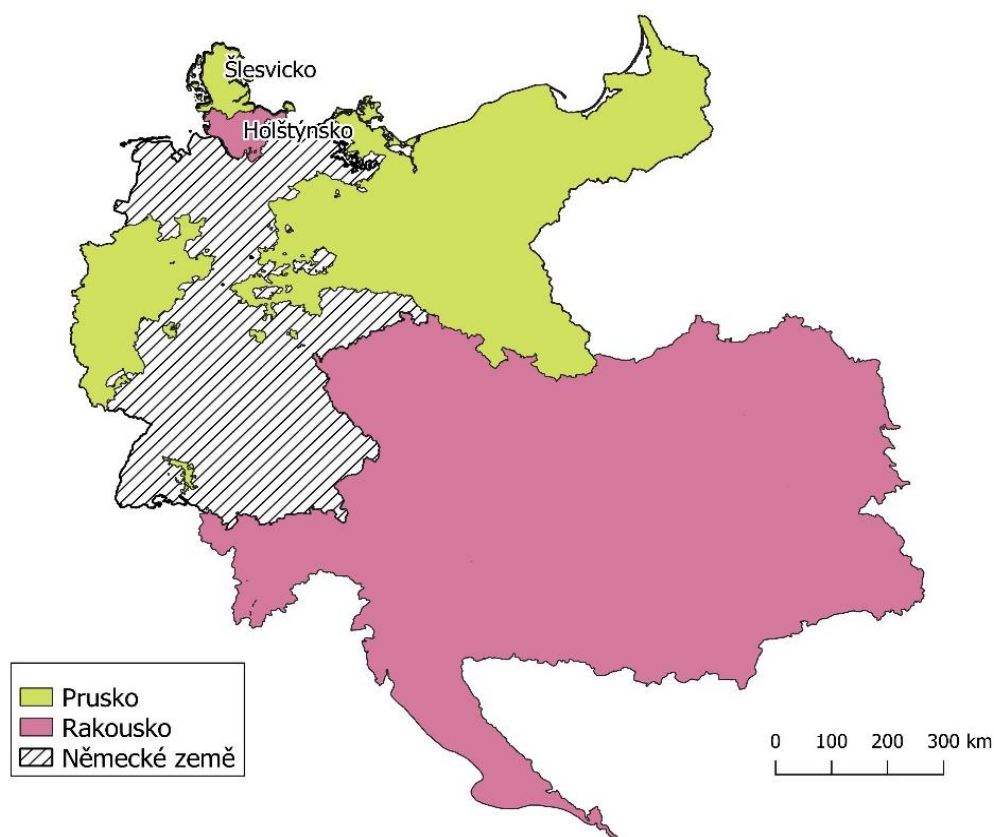
4.3 Prusko-rakouská válka (1866)

Jak již bylo zmíněno v kapitole o Německo-dánské válce, tento konflikt nastal po správním přidělení Šlesvicka Pruska a Holštýnska Rakousku. Nelze však prohlásit, že důvody pro tuto válku se objevily zničehonic. Soupeření Pruska a Rakouska probíhalo již značnou dobu před samotným válečným konfliktem roku 1866. Ke střetu mohlo dojít již na přelomu 40. a 50. let 19. století, jak uvádí Tuhý, Šramar a Šrámek (2015). V roce 1850 totiž část protirakousky orientovaných německých států v čele s Pruskem vytvořila takzvanou Erfurtskou unii. Ta se měla poté stát centrem spolkového státu bez účasti Rakouska. To samozřejmě posunulo vztahy mezi oběma zeměmi k bodu mrazu. Rakousku se však podařilo alespoň určitým způsobem zasáhnout. A to tak, že přetáhlo na svou stranu Hannoversko, Sasko a Württembersko. Bavorsko od začátku nad unií

¹ Takový dar, který v konečném důsledku darovanému spíše uškodí, než pomůže.

neuvažovalo, neboť mělo s Habsburskou monarchií blízké vztahy. K válce bylo blízko téhož roku ještě jednou, kdy se obě mocnosti nedohodly na otázce Hessensko-kasselského kurfiřta. V tomto sporu muselo zasáhnout Rusko a obě mocnosti podepsaly v Olomouci tzv. Olomoucké punktace. Josef Fučík (2012) přesto považuje zásadním momentem den, kdy byl zvolen pruským ministerským předsedou Otto von Bismarck. Ten okamžitě po svém zvolení roku 1862 požadoval, aby rakouská strana uznala Prusko jako rovnocenného německého suveréna. To však František Josef, tehdejší rakouský císař, nechtěl slyšet. Sám sebe považoval za knížete všech Němců. Tento jeho pohled na svět ukončila až bitva u Hradce Králové, kde pochopil, že Němci ho za svého panovníka nepovažují a Rakousko, jakožto stát s velkým množstvím Slovanů, nemůže sjednotit německy mluvící země a zároveň stát v jejich čele.

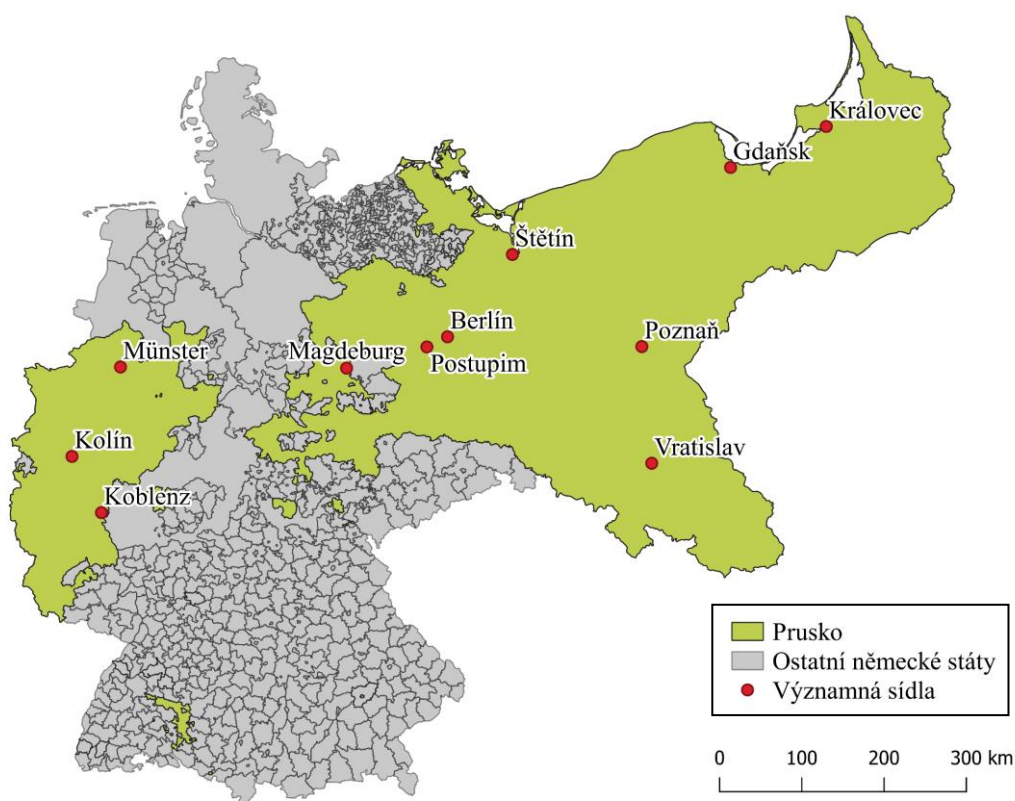
Prusko-rakouská válka byl středoevropský konflikt, který je znám také pod názvy sedmítýdenní válka, válka Němců s Němci či Bruderkrieg (bratrská válka).

Obr. 1 Pozice Šlesvicka a Holštýnska vzhledem k Rakousku a Prusku v roce 1866, zdroj: *Censusmosaic*, vlastní zpracování

Rakousko po získání Holštýnska pod správu muselo řešit zásadní problém. Toto území se fakticky nacházelo míle daleko od samotné země viz obr. 1. Zároveň Rakušané

pociťovali určitý tlak ze strany Pruska, které hodlalo toto labské vévodství anektovat. Část armády tak musela být přesunuta právě do Holštýnska. Dalším krokem, kterým se snažilo Rakouska z nelehké situace dostat byla výměna území kus za kus. Konkrétně se jednalo o území Slezského Pruska za již zmíněné Holštýnsko. Tento návrh však Prusové jednoznačně odmítli. K válce bylo blízko. Dalším „hřebíčkem do rakve“ Rakouska bylo spojení Itálie s Pruskem. Ta se k budoucímu vypuknutí války přidala z jasných důvodů. Již nějakou dobu se snažila o sjednocení svého území a součástí Rakouska bylo Benátsko, které Itálie chtěla zpátky. V této době by tak v případě zahájení války byly otevřeny prakticky tři fronty. Jedna na jihu proti Itálii, druhá ve vzdáleném Holštýnsku a třetí taktéž na severu proti Prusku. Rakousko se tedy rozhodlo z jistě pochopitelných důvodů své vojsko z Holštýnska stáhnout. Jedinými Rakouskými spojenci tak zůstali někteří zástupci Německého spolku (Chvojka a Šrámek, 2018).

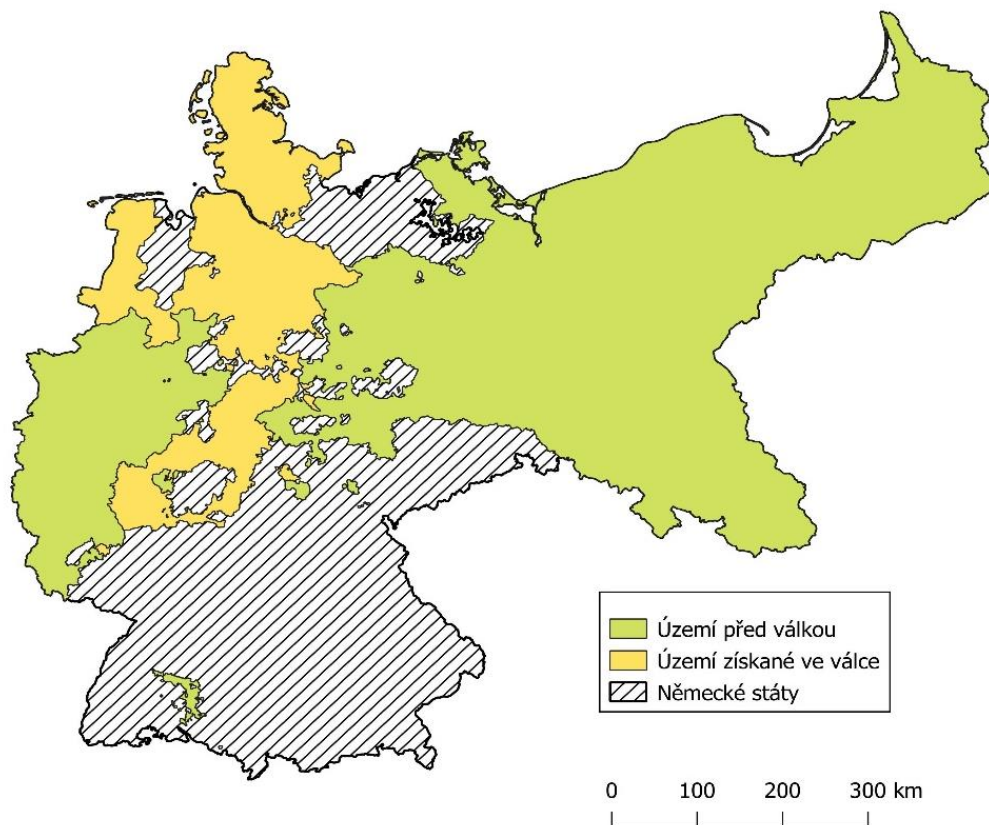
Obř. 2 Území Pruska před válkou s Rakouskem v roce 1866, zdroj: *Censusmosaic*, vlastní zpracování

Válka byla zahájena 21. června 1866. Během tohoto měsíce postupně Rakousko prohrálo v bitvách u Podolí, Náchoda, České Skalice, Dvora Králové nebo Jičina. Naopak

zvítězilo se svými německými spojenci u Trutnova, Osvětimi či Langensalzy. V rozhodující bitvě u Hradce Králové se utkaly 3 pruské armády o celkovém počtu 221 000 mužů proti rakouské Severní armádě, která čítala 197 000 mužů a Saské armádě v počtu 18 000 mužů. Rakousko v této bitvě na soupeře nestačilo a muselo uznat svou porážku (Chvojka a Šrámek, 2018).

Jaké jsou tedy důvody Pruského vítězství? Na českém bojišti bylo Prusko v lehké početní výhodě. Válka by však vypadala jistě jinak, kdyby na jižním bojišti v souboji s Itálií nemělo Rakousko dalších 100 000 vojáků. Samotní Prusové však museli taktéž rozdělit armádu kvůli rakouským spojencům z řad Německého spolku. Armáda rakouských spojenců sčítala cca 150 000 vojáků, které rozhodně nemohli Prusové jen tak přehlížet. Důležitou postavou války se stal náčelník pruského generálního štábu Helmut von Moltke. Ten rozdělil armádu na 4 skupiny, aby bylo možné je rychle přepravovat v rámci území a dosti spoléhal na funkčnost železniční dopravy. Díky tomuto kroku dokázal skvěle korigovat postup. V praxi to vypadalo tak, že neexistovaly dopravní zácpy a postupující jednotky se postupně seřazovaly bok po boku na poslední chvíli. Tento fakt mohl být jak výhodou, tak i nevýhodou. Pokud by došlo k nenadálému zdržení, popřípadě odklonu od trasy vojáků, nastal by problém. Druhou značnou výhodou pak byla Dreyseho puška nabíjená zezadu. Mezi širokou veřejností se ujala pod názvem jehlovka. Oproti puškám, které se nabíjely zepředu měla značnou výhodu v tom, že střílela zhruba 3x rychleji. Muž, který tak ležel v trávě, byl schopen nabít a vystřelit, aniž by se přestal krýt a nemusel ládovat pušku prachem, koudelí a kulkami zepředu. Jehlovka však nebyla známá jen v Prusku. O její existenci věděly i ostatní evropské národy. Její využití v boji však nepreferovaly. Důvodem byla její nespolehlivost, kdy mnohdy například explodovala a vojákům pak nezbývalo nic jiného než pušku odhodit a utíkat z boje pryč. Posledním důvodem, proč nebyla nasazována pak byla logicky cena munice. Zbraň, co střílí i 3x rychleji spotřebovává mnohem více munice než pomalá předovka. Prusové však tuto zbraň dovedli takřka k dokonalosti a zároveň ukládali vysoký význam tréninku střelby na terč a práci se zbraní. Přesto před samotnou bitvou by asi nikdo netipoval tak razantní vliv zadovky, neboť i předovka měla výhody. To, co ztrácela v rychlosti, nahradila dostřelem a přesností. Dalším faktorem, který převážil pomyslnou miskou vah na pruskou stranu byla již zmíněná velitelská struktura. Ta u Rakouska nebyla na takové úrovni, jako u jeho protivníka. Mnohdy docházelo k omylům, křížovala se rozhodnutí a ztrácel se čas vyhodnocováním pokynů ze shora. 22. července 1866 císař František Josef kapituloval, válka trvala pouhých 7 týdnů (Clark, 2008).

Porážkou Rakouska bylo rozhodnuto o osudu celého Německého spolku. Ten zanikl a Rakousko bylo vytlačeno z celého německého prostoru. Kromě toho bylo nuceno se vzdát již zmíněného Benátska ve prospěch Itálie. Ta dokončila své sjednocení a stala se další významnou evropskou mocností. Pruské území se taktéž nebývale rozrostlo. Připojena byla tato území: Hannoverko, Hessensko-Kassel, Holštýnsko, Nasavsko a také svobodné město Frankfurt viz obr. 3. Díky tomu došlo k propojení územních částí Pruska, které do té doby byly izolované v obležení ostatních německých států, respektive habsburské monarchie. 1. července 1867 zároveň vznikl Severoněmecký spolek. Do něj se řadilo 23 členů, s výsostným postavením Pruska. To 4x převyšovalo populaci zbylých 22 států a současně prezidentem tohoto spolku byl doživotně pruský král (Kupka, 2009).

Obr. 3 Změna území Pruska po Prusko-rakouské válce, zdroj: *Censusmosaic*, vlastní zpracování

4.4 Prusko-francouzská válka (1870-1871)

O této válce se toho mnoho na českých školách nedozvídáme. Ale přesto se jedná svým způsobem o válku, která v historii nemá paralelu. Především v souvislosti s tažením Pruska v rámci území Francie. Toto území bylo totiž poseto pevnostmi, které v této válce

plnily svůj dávný účel, a rozhodně bylo zajímavé sledovat, jakým způsobem se popasují s moderními děly a dalším vybavením. V záplavě polních vojenských střetnutí to byla dozajista interesantní změna.

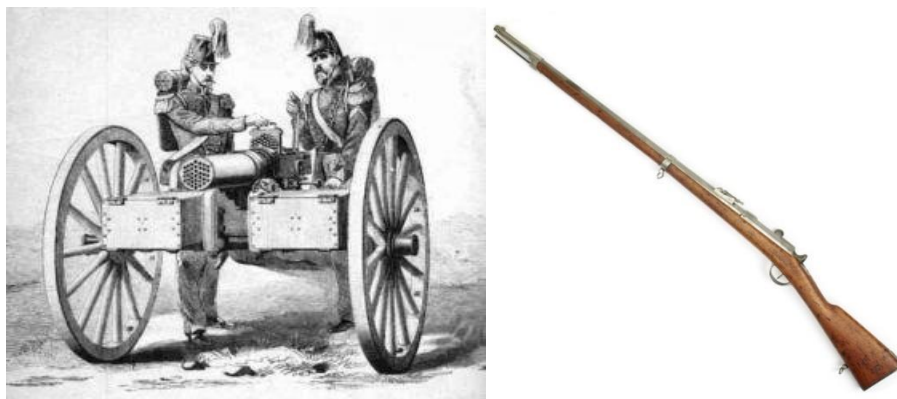
Hlavním ohniskem vzniku konfliktu byla francouzská žádost o podstoupení části území německých států za francouzskou neutralitu v rámci Prusko-rakouské války. Konkrétně se jednalo o oblast na levém břehu řeky Rýna. Jmenovitě to bylo Kalsruhe, Mannheim, Koblenz a Lucemburk. Dá se říci, že vztahy obou států byly do této doby dosti přátelské, ale pruské zamítnutí této žádosti vedlo k myšlenkám na válku. Mezi obyvateli Francie se nesla hesla jako například „Odplata za Hradec Králové“. Zároveň jejich armáda oplývala značnou sebedůvěrou a nad prohrou prakticky nepřemýšlela. Pro Prusy by případná válka znamenala zase odplatu za napoleonské války, které se uskutečnily na počátku 19. století (Kupka, 2009). Druhým důvodem pak podle Taraby (2006) byl spor o vliv na španělském trůnu. Zdejší panovníky vyhnali jejich poddaní koncem září 1868 a trůn zůstal prázdný. Španělský regent generál Juan Prim si v širokém spektru možných řešení vybral na trůn manžela portugalské princezny Leopolda Hohenzollernského. Tedy synovce pruského krále Viléma I. Tento fakt se samozřejmě příliš nezamlouval francouzskému císaři Napoleonovi III. Obával se pruského získávání vlivu a postupné izolace Francie v rámci politické mapy Evropy. Leopold se nakonec pod tlakem rozhodl vzdát se španělského trůnu. Přesto však napětí stoupalo. Francie totiž chtěla příslib Viléma I., že se již nikdy nebude Leopold pokoušet o zisk trůnu ve Španělsku. Ten však rázně odmítl a zaslal tuto zprávu kancléři Otto von Bismarckovi, aby rozhodl, jak pokračovat a zdali tuto zprávu poskytnout politikům a novinářům. Ten po poradě rozhodl, že pokud je nutné začít válku, tak ideálně dříve než později. Pustil tedy tuto zprávu o politickém tlaku Francie do novin. Když se dozvěděli Francouzi, jakým stylem o nich píše v pruském tisku, rozhodli se, že k válce zkrátka dojde.

Experté v tehdejší době tipovali na vítězství Francii. Mělo to však podmínku, a to, že by byla Francie dostatečně rychlá. Ta vyhlásila Prusku válku 17. července 1870. Přípravy však byly ve francouzském zázemí značně zmatečné. Těsně před vypuknutím války bylo rozhodnuto, že místo původních třech armád bude vytvořena jedna hlavní v čele s císařem. Spousta vojáků však nevěděla, kdo je jejich velitel. Taraba (2006) například popisuje historku, kdy měl jistý voják nastoupit k jezdeckému sboru, který však nemohl nalézt, neboť jeho existence byla pouze v hlavách ministerstva války. Chyběly taktéž potraviny, mnohé vojenské soubory neměly ani sanitní služby. Přáním mnoha

generálů v prvních dnech války bylo především nepotkat nepřítele, neboť mnohdy chyběla i munice do dělostřelectev. Francouzský císař Napoleon III. taktéž stále doufal, že by se ke konfliktu mohlo přidat na jeho straně Rakousko a také Itálie. Oba tyto celky se však nakonec rozhodly pro neutralitu (Taraba, 2006)

Situace v Prusku byla jiná. Severoněmecký spolek uvolnil na tuto válku 120 miliónů tolarů. Zároveň nedocházelo ani k velkým rozepřím, mezi členy právě zmíněného Severoněmeckého spolku a zatím svobodných jižních německých států. Ty si uvědomovaly, že svou účastí pravděpodobně ztratí svou neutralitu a budou připojeny k jednotné německé říši. Vlna nacionalismu je však ovlivnila natolik, že dříve nemožné spojení jižních katolických monarchií s luteránským Pruskem bude v případě vítězství naprosto reálné (Taraba, 2006).

Po vojenské stránce mělo Prusko navrch, ale žádný z hlavních aktérů to v té době netušil. Disponovali větší, připravenější a disciplinovanější armádou. Zároveň měli i lepší infrastrukturu a taktiku. Přesto, co se týče výzbroje byly oba státy vyrovnané. Výhoda jehlovky v boji s Rakouskem byla v této válce vynulována pěchotní puškou „chassepotkou“ a prvním kulometem té doby „mitrailleuse“ viz obr. 4 (Clark, 2008)

Obr. 4 Kulomet mitrailleuse a puška "Chassepotka", zdroj: *ima-usa.com a palba.cz*

Prusové v průběhu války těžili z převahy dělostřelectva. Již 6 týdnů po začátku boje Francouzi ztratili řadu důležitých bitev. Po rozhodující bitvě u Sedanu 1. a 2. září 1870 padl do zajetí Napoleon III. i zhruba sto tisíc mužů. Válka však trvala ještě delší dobu díky partyzánským oddílům Francie. Nakonec po dlouhých jednáních 10. května 1871 podepsaly mocnosti ve Frankfurtu mír. 18. ledna 1871 pak bylo Německo sjednoceno jakožto Německé císařství a Vilém I. přijal titul německého císaře (Clark, 2008).

5 Organizace pruské armády

Každý armádní sbor se skládal zpravidla ze dvou pěších divizí, dvou jízdních brigád, jedné dělostřelecké brigády, jednoho mysliveckého praporu, pionýrského praporu a také jednoho praporu trénu. Jednotlivé armádní sbory zároveň měly přesně určenou provincii, ve které působily a zároveň toto území sloužilo jako sídlo jejich doplňovacího obvodu. Pouze gardové jednotky se doplňovaly z celého území království. Organizační schéma vyšších vojenských struktur Pruska je k nahlédnutí v tab. 1 (Bělina a Fučík, 2005).

Tab. 1 Armádní sbory Pruska a jejich doplňovací obvod v roce 1866, zdroj: Bělina a Fučík (2005), vlastní zpracování

Sbor	Sídlo velitelství	Provincie
Gardový	Berlín	Všechny
I.	Královec	Východní Prusy
II.	Berlín	Pomořany + obvod Bydhošť
III.	Berlín	Braniborsko
IV.	Magdeburg	Sasko
V.	Poznaň	Poznaňsko + obvod Lehnice
VI.	Vratislav	Slezsko
VII.	Münster	Vestfálsko + obvod Düsseldorf
VIII.	Koblenz	Porýní

V dalších třech podkapitolách jsou popsány hlavní složky vojska, jejichž pluky jsou součástí mapových výstupů a statistik.

5.1 Pěchota a její výzbroj

Pěchota byla primárně členěna na elitní gardovou a na řadovou. Jak gardová, tak i řadová byla složena z pluků. Zároveň se každý takový pluk dále dělil na prapory, které byly mušketýrské, granátnické nebo fyzilírské. Původně toto rozdělení označovalo značné rozdíly ve stylu boje a také ve výzbroji. Fyzilíry byli původně označováni vojáci, kteří měli ručnice, mušketýry pak pěchota s mušketami a granátníky pěchota s granáty. Do roku 1866 se však tyto rozdíly prakticky vymazaly, přesto tyto tradiční názvy jednotek zůstaly. Pevnou součástí pěchoty byli i myslivci (Chvojka a Šrámek, 2018).

Pluk (regiment) pěchoty byl tvořen celkově třemi prapory a jedním plukovním štábem. Každý takový prapor byl dále rozdělen do čtyř setnin (ta se případně dělila dále na dvě čety).

Věřím, že je dosti náročné si představit, jak velký vojenský soubor se pod těmito pojmy nachází. Proto nyní bude uvedeno hrubé vyčíslení těchto struktur. Proč hrubé, a ne přesné? Ne vždy se povedlo zmobilizovat přesný počet vojáků, který by správně měl v dané struktuře kooperovat. K samotným číslům. Setnina se skládala z cca 250 mužů. Konkrétně se jednalo o 5 důstojníků, 20 poddůstojníků, 4 hudebníky, 226 svobodníků a vojáků, 1 lazaretního pomocníka, 2 vojáky trénu, nákladního koně, nákladní a muniční káry. Již výše je uvedeno, že prapor byl tvořen 4 setninami. Ten tak skýtal přibližně 1000 vojáků a součástí jeho štábu pak byli 2 důstojníci, 1 poddůstojník ve funkci písaře, praporeční bubeník, lékař, asistent lékaře, účetní a puškař. Celý pluk pak dosahoval lehce přes 3000 vojáků. Například u královského 1. gardového pěšího regimentu se nacházelo 3220 mužů (Tuhý, Šramar a Šrámek, 2015).

Pěchota nosila jednořadový kabát (Waffenrock). Jejich hlavní střelnou zbraní byla jehlovka Dreyse, o níž byla zmínka již v kapitole o sjednocovacích válkách. Proto jen v krátkosti dojde k rekapitulaci. Jednalo se o zezadu nabíjenou zbraň, u které z důvodu chybějícího těsnění docházelo k uvolňování plynů po výstřelu. Z tohoto důvodu neoplývala převratnou přesností a dostřelem. Ten se pohyboval kolem hodnoty 600 m. Za jednu minutu však bylo možné vystřelit 4-5 ran. A rychlost se stala její hlavní výhodou (Kupka, 2009).

Obr. 5 Jehlovka "Dreyse", zdroj: *dorotheum.com*

Samozřejmě se dále využívaly i jiné verze jehlovek, jiných typů střelných zbraní nebo popřípadě chladné zbraně, jako například tesáky.

5.2 Jezdectvo a jeho výzbroj

Jezdectvo se dělilo na lehkou jízdu (dragouni, husaři) a na těžkou jízdu (kyrysníci, huláni). Dragouni byli po kyrysnících druhou nejstarší složkou jezdeckva. Uniforma byla tvořena modrými kabáty s řadou bílých knoflíků, šedými kalhotami a tmavou koženou přilbou. Husaři byli původně maďarskými jezdeckými oddíly, díky jejímž válečným schopnostem byli postupně zařazeni i do jiných armád a ta pruská nebyla v tomto ohledu výjimkou. Samozřejmě se již v tomto případě nejednalo etnicky o Maďary, ale způsob boje byl zachován. Navíc jejich uniforma si zachovala určité uherské prvky. Na hlavě nosili nápadné čapky ze srsti živočichů. Součástí výstroje dále byly různobarevné atily a šedavé kalhoty s červenou lemou. Huláni byli naopak ztělesněním polské jízdy. Čapka byla určitou modifikací typické polské konfederátky. Uniforma byla tvořena tzv. hulánky, odtud pochází i název složky jezdeckva. Jednalo se o tmavomodré kabáty zvláštního střihu, jejichž dvojitá řada knoflíků se postupně zužovala směrem k pasu. Kalhoty byly šedavé barvy. Poslední složkou armády byli kyrysníci. Jednalo se o nejstarší součást pruské jízdy. Pojmenování vychází ze součásti jejich výstroje – kyrysu. Ten se dá charakterizovat jako takový relikv, či pozůstatek gotické plátové zbroje. Jeho funkce byla prostá, šlo o kovovou ochranu střední části těla. Ta však nebyla příliš účinná proti střelným zbraním. Přesto byla zachována jako součást výstroje kyrysníků. Uniforma byla tvořena bílým kabátem a nápadnou kovovou přilbou s hrotem a šedé kalhoty (Chvojka a Šrámek, 2018).

Stejně jako u pěchoty je záhodno si vyčíslit, kolik mužů bylo součástí jezdeckých pluků. Pluk obvykle tvořil jeden štáb a 4 eskadrony (v některých případech bylo eskadron 5). Pluky o čtyřech eskadronách sčítaly přibližně 682 mužů a 712 koní. Pluky o 5 eskadronách pak 846 mužů a 882 koní. Z toho nám vyplývá, že průměrně v jedné eskadroně se nacházelo 170 mužů. V těch počtech je již započtena i nebojující součást armády, tedy lékaři, lékaři koní, lazaretní pracovníci atd. (Tuhý, Šramar a Šrámek, 2015).

Výzbroj jezdeckva tvořily zaprvé chladné zbraně. Jmenovitě se jednalo o různé typy jezdeckých šavlí, palaše u kyrysníků či píky u hulánů. A samozřejmě měli k dispozici i střelné zbraně. U těžkého jezdeckva se používaly perkusní zepředu nabíjené jezdecké pistole. Lehká jízda byl vybavena jehlovkami Dreyse – jezdeckými karabinami (Tuhý, Šramar a Šrámek, 2015).

5.3 Dělostřelectvo

Pruští dělostřelci nosili koženou přilbu s orlicí vepředu. Na rozdíl od pěchoty však neměla na vrchním plátu kovový hrot, nýbrž kuličku. Kabát byl již tradičně tmavě modré barvy a límce černé. Kalhoty byly tmavě šedé barvy s červeným lemováním. Výzbrojí dělostřelectva byl tesák, popřípadě pistole a šavle (Tuhý, Šramar a Šrámek, 2015).

Obr. 6 Pruská dělostřelecká jednotka, zdroj: *pinterest.com*

5.4 Pruská branná povinnost

Všeobecná branná povinnost v Prusku byla zavedena 3. září 1814. Vztahovala se na veškeré mužské obyvatelstvo schopné militární služby (Tuhý, Šramar a Šrámek, 2015).

Každý muž, který měl více jak 20 let, byl povinen sloužit tři roky prezenčně a dva roky v záloze. Následně se staršími ročníky doplňovalo mužstvo takzvané zeměbrany. Obecně se zeměbrana dala rozdělit na tři výzvy. I. výzva byla tvořena muži ve věku 20–26 let, kteří však nepatřili do stálé armády. II. výzva byla tvořena následně muži ve věku 26–32 let a poslední III. výzva byla složena z mužů ve věku 36–39 let. Také v rámci III. výzvy byli zahrnuti muži, kteří již byli vyřazeni ze zeměbrany první výzvy a stálého vojska (Chvojka a Šrámek, 2018).

Prusko, ačkoliv od roku 1815 nevedlo prakticky žádné války, udržovalo vzhledem k množství obyvatel mírový stav na velmi vysoké úrovni. Přesto bylo, dá se říci, odsunuto na okraj evropské mocenské politiky. Vyhýbalo se veškerým konfliktům a rozhodně si

nechtělo zneprátnit své blízké sousedy. Taktéž, jako jedna z mála zemí, si při Krymské válce v letech 1853-1856 zachovalo neutralitu. Mezi širokou veřejností dokonce probíhaly diskuze, že je již Prusko za zenitem a mezi ostatními evropskými mocnostmi již nemá co dělat. Důkazem tomu může být článek NY Times z roku 1860: „Prusko se vždy o někoho opírá, vždy se na někoho obrací o pomoc, nikdy není ochotno si poradit samo. Nikdo ho nepovažuje za přítele a zároveň nikdo ho nepovažuje za nebezpečného nepřítele. Má velkou armádu, ale ta se rozhodně nehodí na boj“ (Clark, 2008).

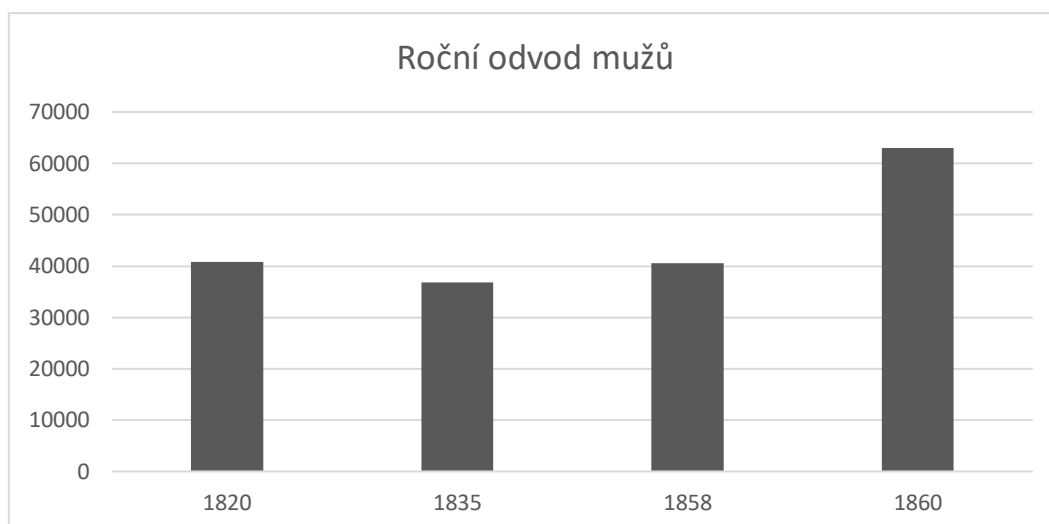
Jak je tedy možné, že za deset let od tohoto okamžiku byli Prusové jednou z nejnebezpečnějších mocností, která se nacházela na Evropském kontinentu? V roce 1859 proběhla reorganizace pruské armády. Pruský branný systém byl upraven tak, že místo 2 let museli vojáci v záloze sloužit 4 roky. Tímto způsobem došlo k navýšení počtu vojáků v aktivní službě. Zároveň došlo ke zkrácení celkové délky služby na úkor zeměbrany. Vojáci tak nově sloužili ve stálém vojsku 7 let namísto 5. Ale u zeměbrany 1. výzvy sloužili nově 4 roky oproti dřívějším 7 a u druhé výzvy 5 roků namísto 7 (Dvořák, 2014).

Prusku tato změna logicky usnadňovala případnou mobilizaci pro útok na cizí území. Jelikož jednotlivé výzvy zeměbrany byly obvykle využívány k obraně státu. Jejich využití jiným způsobem by se jistě znelíbily obyvatelům Prusku.

Tab. 2 Mírový stav Pruské armády po reorganizaci armády roku 1859, zdroj Dvořák (2014), vlastní zpracování

	Důstojníci	Mužstvo	Koně
1859	6 192	142 412	31 633
1862	7 814	202 420	41 444

Toto však nebylo jedinou změnou. Roční odvod mužů schopných vojenské služby se zvedl na hodnotu 63 000. Toto rozhodnutí bylo vhodné, vzhledem k tomu, že se počet obyvatel Pruska výrazně zvedl z 11 milionů na 18 milionů, ale odvod mužů zůstával na relativně nízké úrovni viz obr. 7. Zvýšily se také počty vyrobených zbraní (Tuhý, Šramar a Šrámek, 2015).

Obr. 7 Roční odvod mužů do pruské armády, zdroj: Tuhý, Šramar a Šrámek (2015), vlastní zpracování

6 Metodika práce

Práce se skládá ze dvou hlavních částí. Historický teoretický úvod k tématu pruské armády (a samotného Pruska) a poté praktická část. K teoretické části byly voleny především knihy a články zabývající se 19. stoletím v pruských dějinách. Toto období mapuje všechny tři fáze sjednocovacích válek. Hlavní důraz byl kladen na rok 1866 a Prusko-rakouskou válku. Značnou výhodou byl fakt, že se tento válečný konflikt uskutečnil na území dnešní České republiky. Tudíž je toto téma populární v našich končinách a určitá část prací je zpracována i v českém jazyce. Základem praktické části byla analýza dvou archiválií se soupisem zranění pruských vojáků za období roku 1866, tedy během Prusko-rakouské sedmitýdenní války. Prvním ze zdrojů byl *Amtliche Verlust-Liste der Königlich Preussischen Armee im Sommer-Feldzug 1866, Alberfeld 1866, s. 384*. Druhým pak *Verlust-Listen der Königlich Preussischen Armee, 1866, s. 283*. Obsahem byla jednotlivá zranění vojáků gardových i negardových jednotek. Byla zde zmíněna jména, místa původu a okolnosti zranění. Nadpisy kapitol vždy obsahovaly název jednotky, a právě zmíněné místo zranění. Oba tyto soupisy byly zpracovávány zároveň a vzájemně porovnávány, jelikož bylo nutné zjistit, zdali se shodují, či nikoliv. Každý z těchto zdrojů byl psán švabachem, tedy pozdně bastardním² gotickým lomeným písmem, které vzniklo v 80. letech 15. století viz obr. 8.

Grenadier Heinrich August Rossmann aus Peterwitz, Kreis Jauer. Todt. Schuß in den Kopf.
Grenadier Ernst Wilhelm Müller II. aus Stephanshain, Kreis Schweidnitz. Todt. Schuß in den Kopf.
Grenadier Carl Heinrich Felle aus Bobenbau, Kreis Goldberg-Haynau. Starb auf dem Schlachtfelde in Folge übergroßer Strapagen.
Gefreiter Carl Georg Klemm aus Berlin. Starb auf dem Schlachtfelde in Folge übergroßer Strapagen.
Grenadier Carl Herrmann Sagasser aus Neuborf a. N., Kreis Goldberg-Haynau. Schwer verwundet. Schuß in den Schenkel. Feldlazareth Nachob.
Grenadier Johann Friedrich Diethe aus Müdenhof, Kreis Nieder-Barnim. Schwer verwundet. Schuß in den Schenkel. Feldlazareth Nachob.

Obr. 8 Ukázka obou archiválií psaných švabachem

Dle zadání byl hlavní důraz kladen na gardové jednotky. V rámci prepisu byla zdigitalizována tato data: jméno a příjmení člena jednotky; místo narození; okres; typ a příčina zranění; popřípadě lazaret a místo úmrtí. Ke zdigitalizování byl využit program Excel, ve kterém následně byly využity především funkce kontingenční tabulky a také

²Jedná se o typ písma, který kombinoval strmější a volnější formy gotického písma. Z důvodu tohoto míšení se pak metaforicky nazvalo bastardní – méněcenné. Mezi jeho vlastnosti patří vzdušnost a větší zdobnost.

funkce sumif u analýzy zranění. Po vyčištění celého dokumentu se údaje reprezentující původ vojáků následně použily v atributové tabulce freeware programu Qgis. Využita zde byla již vytvořená historická vrstva Německého spolku roku 1866 z webu Censusmosaic a byly sestrojeny pseudokartogramy pro jednotlivé jednotky, jejichž vizualizace je k nahlédnutí níže. Důstojníci byli v mapách zahrnuti do samostatné bodové vrstvy, neboť jejich účast ve vedení pluku/praporu byla řízena centrálně a nesouvisela obvykle s místem jejich narození.

V práci bylo zároveň usjednoceno názvosloví. Jak v mapových výstupech, tak i v textu jsou primárně zvolené české názvy. Německý název, popřípadě polský, byl využit pouze v případě, když se pro dané sídlo nenacházel v českém jazyce ekvivalent. Na mapě tak například nalezneme název pro významné, v současné době polské, město Vratislav, nikoliv však německý název Breslau, či polský Wrocław.

Jak již bylo zmíněno v úvodu kapitoly, z historických archiválií nebyla získána pouze místopisná data. Proto byla vytvořena analýza zranění v rámci jednotek v průběhu Prusko-rakouské války a její srovnání s vydanými oficiálními počty. Pro tento úkol byla jednotlivá zranění zařazena do vyšších celků, a to do zranění hlavy, horních končetin, střední části těla a dolních končetin. Je to takto uzpůsobeno z důvodu jednodušší analýzy vstupních dat. V archiváliích se vyskytovala například zranění očí, brady, ucha, zátylku, krku atd. Bylo by naprosto nepraktické mít několik kategorií. Proto došlo právě k tomuto usjednocení. Všechny názvy kategorií vypovídají samy o sobě, snad je pouze nutné objasnit, co je všechno zahrnuto v kategorii střední část těla. Zde se jedná o zranění zad, hrudníku, břicha, popřípadě boků či vnitřních orgánů. Zároveň je do této kategorie i zahrnuto poranění pohlavního ústrojí. V mnoha případech se stávalo, že měl jeden voják více typů zranění, například ruky a nohy. V takovém případě se ve statistice typu zranění objevila obě zranění. V souvislosti se zraněními je také důležité upozornit, že mnohdy se v archiváliích nenacházelo konkrétní zranění, popřípadě nebylo uvedeno, zdali byl člen jednotky zraněn vážně či lehce. V některých případech bylo naopak uvedeno, že byl tento voják nezvěstný. Přesto je však součástí mapových výstupů. Naopak ve zpracovávaných výstupech nejsou muži, u kterých nebyl nalezen zemský okres a nemohli tím pádem být zařazeni do výzkumu. V určitých případech členové gardové jednotky dokonce nepocházeli z území německých zemí. Tito jedinci taktéž nebyli v mapových výstupech a statistikách zpracováni.

7 Geografický původ pruských vojáků

V rámci této kapitoly si představíme výsledky práce. Celkově bylo přepsáno 2223 vojáků. V tomto počtu byly zahrnuty gardové jednotky a jejich přehled je znázorněn v tab. 3. K samotnému mapovému zpracování byly vybrány takové jednotky, které sčítaly alespoň 50 vojáků, aby byla finální vizualizace objektivnější k realitě. Jmenovitě se tak jedná o První (GRzF1), Druhý (GRzF2) a Třetí (GRzF3) gardový pěší pluk, Gardový fyzilírský pluk (GFR), První (GGR1) a Druhý gardový granátnický pluk (GGR2), Gardový střelecký prapor (GSB), Gardový dělostřelecký pluk (GAR) a Gardový dragounský regiment 1 (GDR1).

Tab. 3 Přehled digitalizovaných pluků s počty vojáků, vlastní zpracování

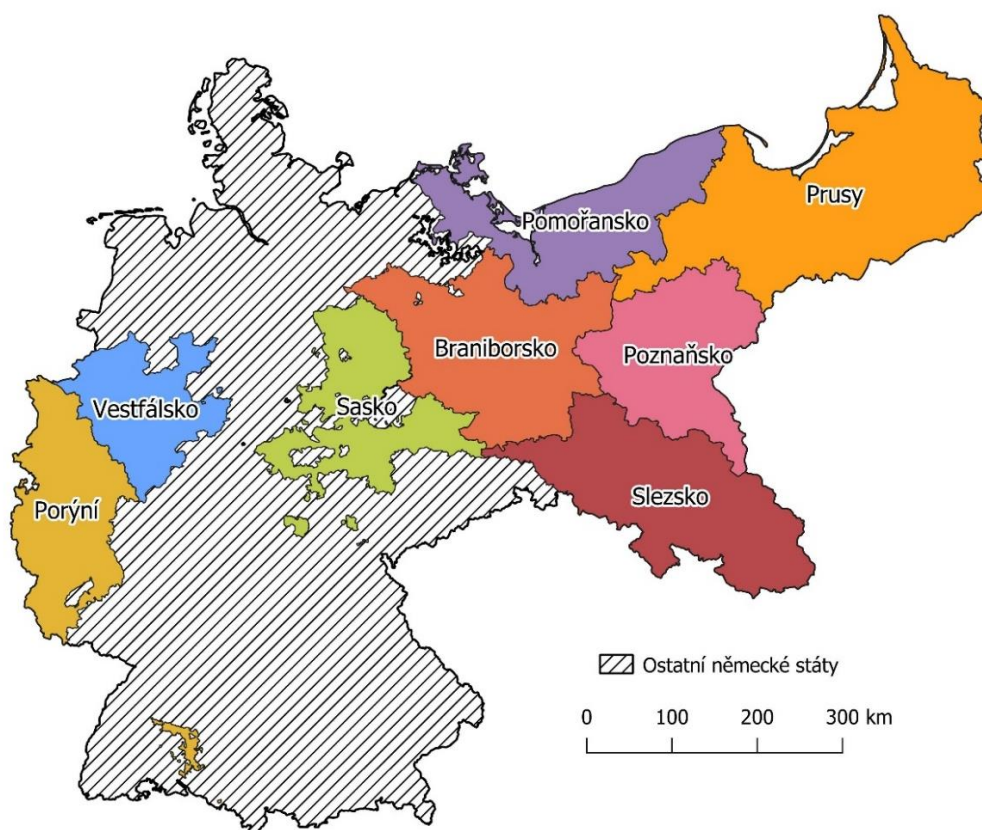
Jednotky	Počet vojáků
GRzF1	490
GFR	456
GRzF2	368
GRzF3	349
GGR2	294
GSB	76
GAR	73
GDR1	64
GGR1	53
Celkový součet	2223

7.1 Srovnání obou archiválií se zraněními

Zahrnují obě archiválie stejná data? Tato otázka vyplynula již na samotném počátku, při plánování základních cílů práce. Bylo důležité zjistit, zdali tomu tak je, či nikoliv. Z tohoto důvodu probíhala digitalizace obou souborů zároveň a ihned se veškeré změny zaznamenávaly. Ve finále je možné prohlásit, že v případě gardových jednotek, které byly v rámci práce přepsány, byly rozdíly zanedbatelné. Prvními pozorovanými rozdíly byly změny písmen ve jménech, a to jak vlastních u vojáků, tak i v názvech místopisných. Pro vysvětlení se jednalo o změny jako Carl/Karl, nebo Koln/Coln. Až postupem času se objevila jediná zásadnější změna, a to absence 4GRzF – Garde regiment zu Fuss 4 (4. gardový pěší pluk). Ten však měl pouze dva zástupce a rozhodně se nějak

významněji nepodílel na téměř 100stránkovém rozdílu v rozsahu obou archiválií. Hlavním důvodem tohoto rozdílu tak byla především jiná velikost písma a také závěrečná kapitola v stránkově delší archiválii, která se zabývala takzvanými zbytky. Obvykle se jednalo o poznámky, k již zmíněným vojákům, kteří byli v průběhu války znovu zraněni, popřípadě i zemřeli.

7.2 Počty vojáků dle provincií

Obr. 9 Rozdělení Pruska v rámci provincií v roce 1866, zdroj: *Censusmosaic* a Král (2018), vlastní zpracování

Získaná data o původu vojáků byla dále využita ve vytváření mapových výstupů, které jsou k nahlédnutí v dalších kapitolách. V rámci těchto zmíněných map bylo dílčím úkolem ověřit, zdali není prostorová distribuce vojáků gardové jednotky rozdílná v rámci praporů. Pro připomenutí, když mluvíme o praporu, máme na mysli dílčí část gardového pluku, která je složena ze 4 setnin po 250 vojákích. Součástí gardy byly celkově 3 prapory. Samotné mapové výstupy však nevykazovaly dostatečné rozdíly, které by dokázalo lidské oko postřehnout. Což samo o sobě není špatně. Potvrzuje to totiž základní vlastnost gardy, tedy získávání vojáků z celého území říše. Přesto je rozhodně možné se o určitých rozdílech bavit, a právě proto byla vytvořena tabulka s provinciemi Pruska a zbytkem

německých států. Samotné rozdělení provincií je pak patrné na obr. 9. Pro přehlednost byla oblast Východního a Západního Pruska spojena do jedné provincie nazvané „Prusy“.

Níže je již k vidění tabulka. Ta obsahuje jak absolutní hodnoty vojáků, tak i pro nás důležitější hodnoty v závorkách, které označují podíl z celkového počtu zraněných v rámci dané provincie pro jednotlivé gardové útvary.

Tab. 4 Počty odvedených mužů pro jednotlivé gardové útvary a provincie, v závorkách procentuální podíl odvedených na danou vojenskou jednotku, vlastní zpracování

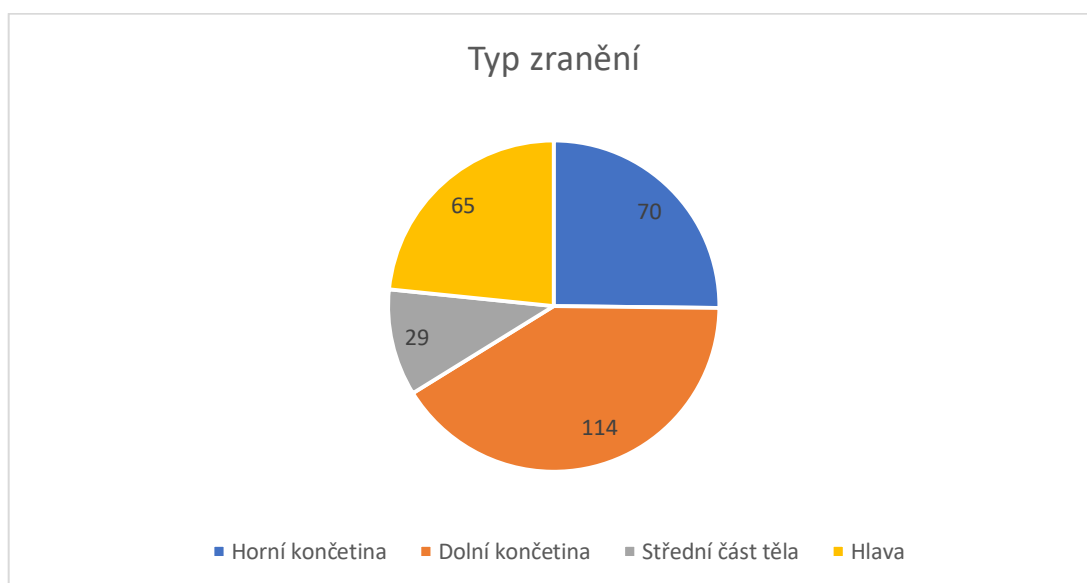
	Braniborsko	Pomořansko	Porýní	Poznaňsko	Prusy	Sasko	Slezsko	Vestfálsko	Ostatní
1GRzF	65 (13,27)	22 (4,08)	87 (17,55)	30 (6,12)	41 (8,37)	46 (9,39)	109 (22,24)	66 (13,47)	24 (5,51)
1. prapor	11 (12,9)	10 (11,8)	22 (25,9)	4 (4,7)	3 (3,5)	4 (4,7)	17 (20,0)	13 (15,3)	1 (1,2)
2. prapor	22 (14,1)	5 (3,2)	29 (18,6)	10 (6,4)	15 (9,6)	17 (10,9)	38 (24,4)	18 (11,5)	2 (1,3)
3. prapor	32 (14,6)	7 (3,2)	36 (16,4)	16 (7,3)	20 (9,1)	24 (11,0)	52 (23,7)	28 (12,8)	4 (1,8)
Neuveden	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	3 (10,0)	1 (3,3)	2 (6,7)	7 (23,3)	17 (56,7)
2GRzF	83 (22,6)	15 (4,1)	75 (20,4)	23 (6,3)	29 (7,9)	38 (10,3)	71 (19,3)	26 (7,1)	8 (2,2)
1. prapor	5 (31,3)	0 (0,0)	5 (31,3)	0 (0,0)	1 (6,3)	1 (6,3)	2 (12,5)	0 (0,0)	2 (12,5)
2. prapor	17 (25,4)	4 (6,0)	13 (19,4)	3 (4,5)	5 (7,5)	7 (10,4)	10 (14,9)	4 (6,0)	4 (6,0)
3. prapor	58 (22,9)	9 (3,6)	48 (19,0)	20 (7,9)	19 (7,5)	28 (11,1)	52 (20,6)	17 (6,7)	2 (0,8)
Neuveden	3 (9,4)	2 (6,3)	9 (28,1)	0 (0,0)	4 (12,5)	2 (6,3)	7 (21,9)	5 (15,6)	0 (0,0)
3GRzF	5 (1,4)	143 (41,0)	1 (0,3)	41 (11,7)	141 (40,4)	2 (0,6)	14 (4,0)	0 (0,0)	2 (0,6)
1. prapor	2 (2,4)	18 (21,4)	0 (0,0)	9 (10,7)	49 (58,3)	0 (0,0)	5 (6,0)	0 (0,0)	1 (1,2)
2. prapor	3 (1,5)	119 (58,6)	1 (0,5)	25 (12,3)	49 (24,1)	1 (0,5)	4 (2,0)	0 (0,0)	1 (0,5)
3. prapor	0 (0,0)	6 (9,7)	0 (0,0)	7 (11,3)	43 (69,4)	1 (1,6)	5 (8,1)	0 (0,0)	0 (0,0)
GFR	53 (11,6)	23 (5,0)	101 (22,1)	26 (5,7)	35 (7,7)	35 (7,7)	114 (25,0)	61 (13,4)	8 (1,8)
1. prapor	9 (6,8)	6 (4,5)	42 (31,8)	8 (6,1)	7 (5,3)	9 (6,8)	27 (20,5)	23 (17,4)	1 (0,8)
2. prapor	7 (14,6)	3 (6,3)	7 (14,6)	2 (4,2)	3 (6,3)	4 (8,3)	15 (31,3)	6 (12,5)	1 (2,1)
3. prapor	37 (13,4)	14 (5,1)	52 (18,8)	16 (5,8)	25 (9,1)	22 (8,0)	72 (26,1)	32 (11,6)	6 (2,2)
GGR2	45 (15,3)	21 (7,1)	58 (19,7)	16 (5,4)	32 (10,9)	25 (8,5)	61 (20,7)	29 (9,9)	7 (2,4)
1. prapor	6 (11,1)	5 (9,3)	11 (20,4)	3 (5,6)	7 (13,0)	4 (7,4)	10 (18,5)	8 (14,8)	0 (0,0)
2. prapor	31 (16,2)	12 (6,3)	36 (18,8)	11 (5,8)	19 (9,9)	18 (9,4)	43 (22,5)	15 (7,9)	6 (3,1)
3. prapor	8 (16,0)	4 (8,0)	11 (22,0)	2 (4,0)	6 (12,0)	3 (6,0)	8 (16,0)	7 (14,0)	1 (2,0)
GGR1	5 (9,4)	0 (0,0)	13 (24,5)	4 (7,5)	3 (5,7)	8 (15,1)	10 (18,9)	6 (11,3)	4 (7,5)
GDR1	24 (37,5)	5 (7,8)	2 (3,1)	4 (6,3)	6 (9,4)	11 (17,2)	8 (12,5)	4 (6,3)	0 (0,0)
GAR	12 (16,4)	8 (11,0)	9 (12,3)	6 (8,2)	6 (8,2)	13 (17,8)	16 (21,9)	3 (4,1)	0 (0,0)
GSB	10 (13,2)	2 (2,6)	16 (21,1)	5 (6,6)	11 (14,5)	11 (14,5)	17 (22,4)	4 (5,3)	0 (0,0)

7.3 Gardový pěší regiment 1 (1GRzF)

Jedná se o první gardový pěší pluk, který působil od roku 1806 do roku 1919 (Alt, 1870). Tato gardová jednotka měla výsostné postavení mezi ostatními a měla přívlastko královská. Příslušný pruský král byl vždy velitelem tohoto pluku. Tato gardová jednotka se zúčastnila během Prusko-rakouské války bitev u Žďáru, Dvora Králové nad Labem a bitvy u Hradce Králové (bitva U Sadové).

Při pohledu na samotnou mapu geografického původu členů této jednotky je patrné, že se potvrzuje prostorová distribuce vojáků z celého území říše. Tento fakt byl zároveň i potvrzen při rozdělení celé gardy po praporech viz tab. 4. Ukazuje se, že prakticky každý prapor si udržuje v jednotlivých pruských provinciích stejný poměr odvedených jednotek. Nejvyšší počet pak pocházel ze Slezska. Ve všech třech praporech je poměr vojáků z této provincie vyšší než 20 %. Nejmenší počet vojáků pak pocházel z oblasti Pomořanska a Poznaňska. V tabulce se taktéž nachází řádek po vojáky, u kterých nebyla uvedena v archiváliích setnina či prapor. Tyto vojáky je nutné brát s rezervou. Tito „nerozřazení“ vojáci se vyskytovali pouze u tohoto 1. gardového pěšího regimentu a dále u 2. pěšího gardového regimentu.

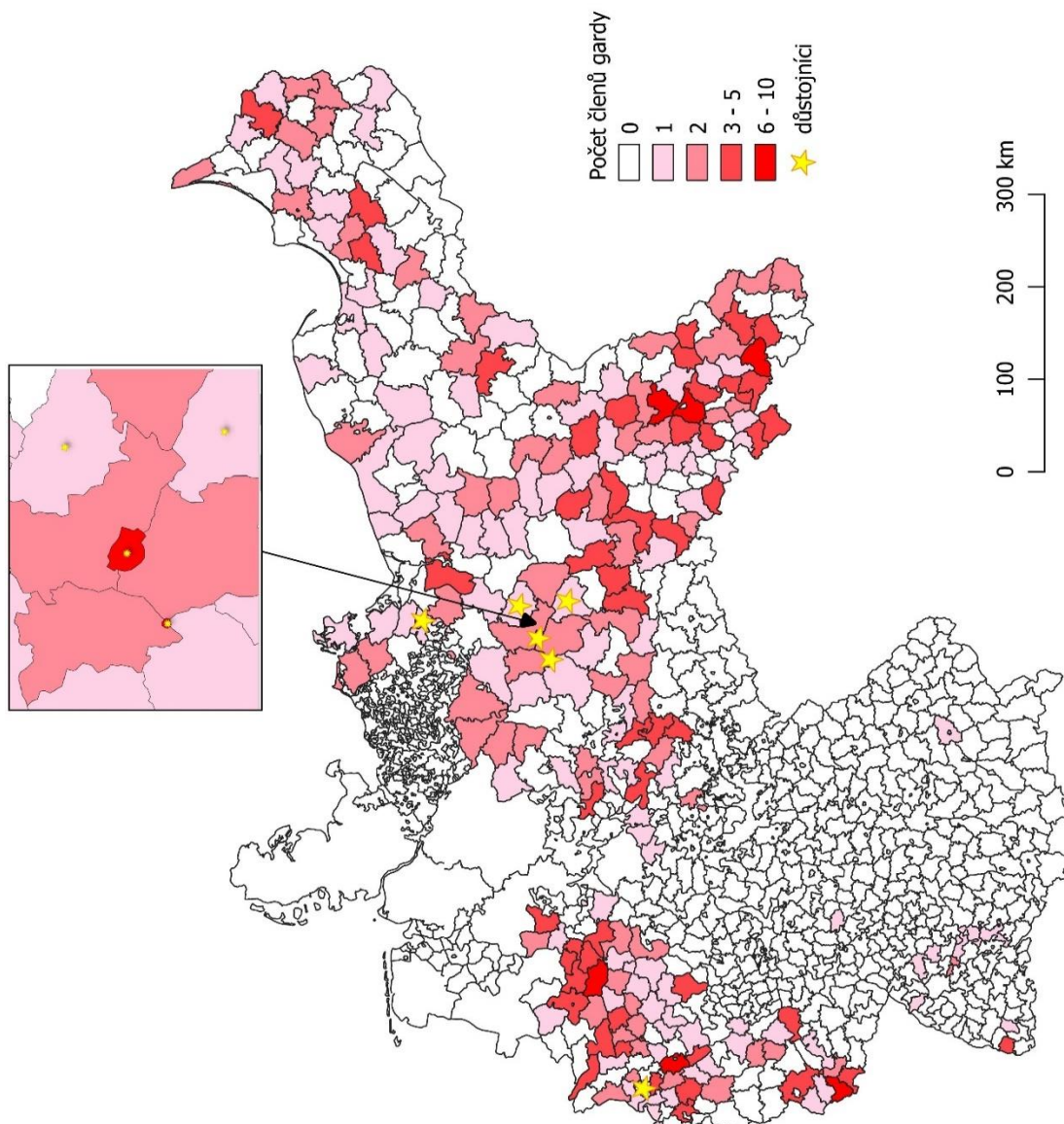
Nejvíce mužů pocházelo z velkých měst Berlína a Postupimi. V obou případech se jednalo o 10 vojáků. Druhý, respektive třetí, největší počet vojáků byl z města Saarlouis na hodnotě 8. Následovala pak Vratislav, ze které pocházelo 7 vojáků. V rámci mapového výstupu je znázorněn i původ důstojníků.

Obr. 10 Zranění 1. gardového pěšího pluku v roce 1866, vlastní zpracování

Zajímavý je také pohled na zranění, které tuto gardovou jednotku v bojích roku 1866 postihla. V téměř polovině všech případů se jednalo o dolní končetiny. Následovala zranění horních končetin. Nejméně zranění bylo v případě hlavy a střední části těla.

Upozornit je třeba na počet nezvěstných vojáků. Ten jen lehce zaostával za nejvyšší hodnotou (GFR 125) u zmapovaných gard a jeho hodnota byla 124 nezvěstných. Celkově zemřelo 74 členů tohoto regimentu.

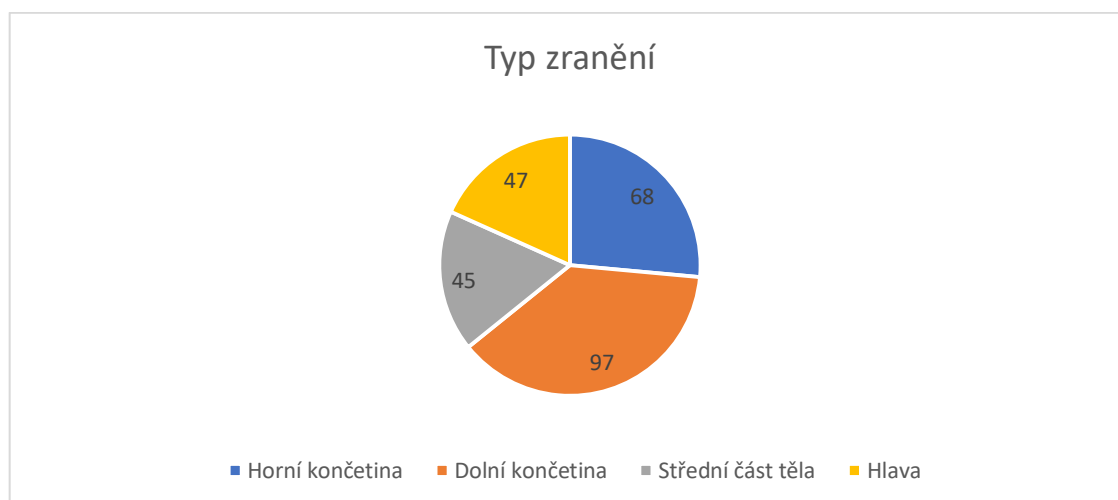

Obr. 11 Geografický původ členů 1. gardového pěšího pluku ve válce roku 1866, zdroj vrstvy: *Censusmosaic*, vlastní zpracování

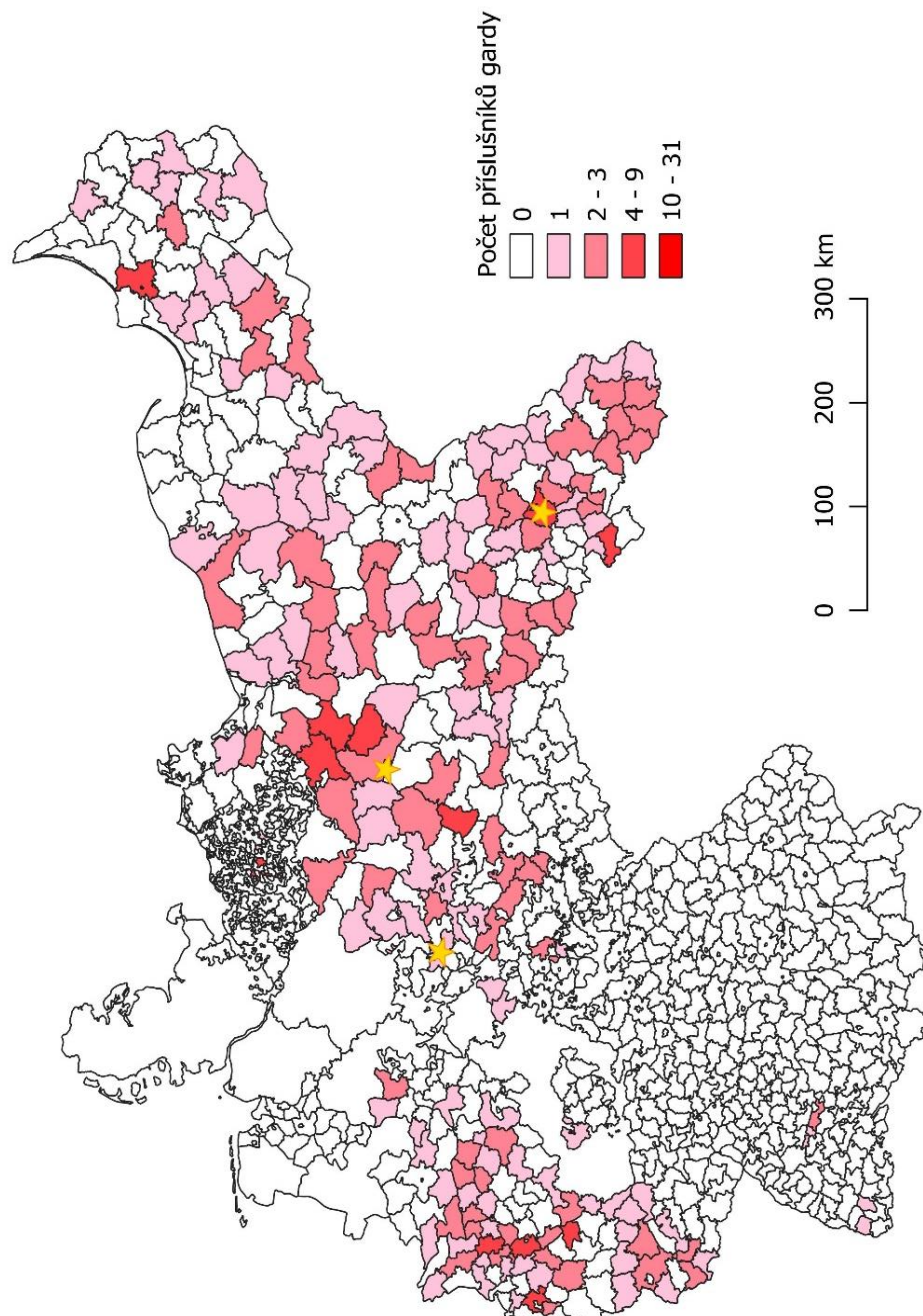
7.4 Gardový pěší regiment 2 (GRzF2)

U druhého gardového pěšího pluku se opět potvrzuje prostorová distribuce z celého území Pruska. Přesto znovu můžeme detailněji vidět drobné rozdíly. Tato jednotka byla založena 20. června roku 1813 (Alt, 1870). Nejvíce mužů pocházelo z Braniborska (81), Porýní (75) a Slezska (71). Nejmenší hodnota pak z Pomořanska (15). Stejně jako v rámci celého pluku, tak i na úrovni jednotlivých praporů vychází procentuální hodnoty mužů pocházejících z dané provincie stabilně a rozchází se jen nepatrně. Za nejvíce směrodatný pak můžeme považovat 3. prapor, který zahrnuje největší vzorek mužů. Důstojníci pocházeli z města Grudziądz, Berlína a Královce.

V rámci mého zdigitalizování historických soupisů zranění se celkový počet zraněných vojáků vyhoupl na hodnotu 368. Podle Julia Sittenfelda (1868), který vydal publikaci, která se zabývá samotným Druhým gardovým pěším plukem, by měla být celková suma zraněných během Prusko-rakouské války na hodnotě 377 mužů. Tento rozdíl je patrně dán tím, že Julius Sittenfeld počítal do celkového počtu i vojáky, kteří v tomto období byli sice označeni jako mrtví, ale jejich smrtelná zranění nebyla důsledkem přímých vojenských střetnutí, ale spíše nemocí. A nejsou proto v tomto seznamu zapsáni. Především pak můžeme zmínit epidemie tyfu a cholery. Zároveň určité procento rozdílu může být i statistickou chybou. Celkově bylo 153 mužů zraněno lehce, 148 vážně a 63 mužů zemřelo. Ve zbylých případech se jednalo o jiný typ zranění, či byli vojáci nezvěstní. Počet nezvěstný však rozhodně nedosahoval takové hodnoty, jakož tomu bylo u Prvního pěšího gardového regimentu. Co se týče typu zranění tak, nejvíce převládalo zranění dolních končetin, nejméně pak zranění střední části těla.

Obr. 12 Zranění 2. gardového pěšího pluku v roce 1866, vlastní zpracování

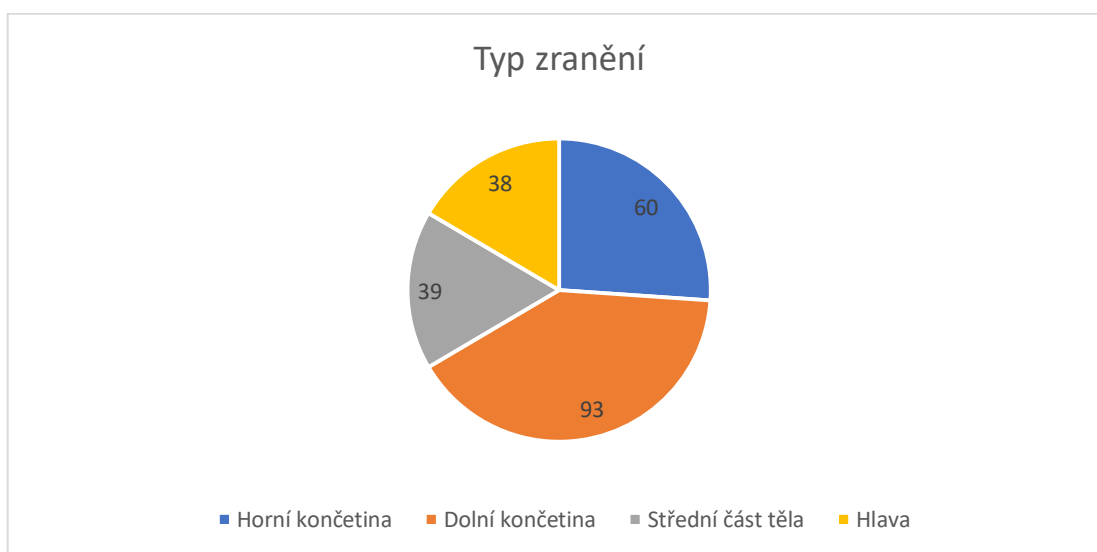
Obr. 13 Geografický původ členů 2. gardového pěšího pluku v roce 1866, zdroj vrstvy: *Censusmosaic*, vlastní zpracování

7.5 Gardový pěší regiment 3 (GRzF3)

Mapový výstup u tohoto pluku vykazuje odlišný vzorec než u jiných gardových útvarů. Tento pluk popírá všeobecné pravidlo o branném systému z celého území Pruska. Muži byli odváděni především ze severovýchodní části Pruského království. Konkrétně se jednalo o oblasti Pomořanska a provincie „Prusy“. Ostatní oblasti byli zastoupeny pouze minimálně. Čím je tento jev způsoben?

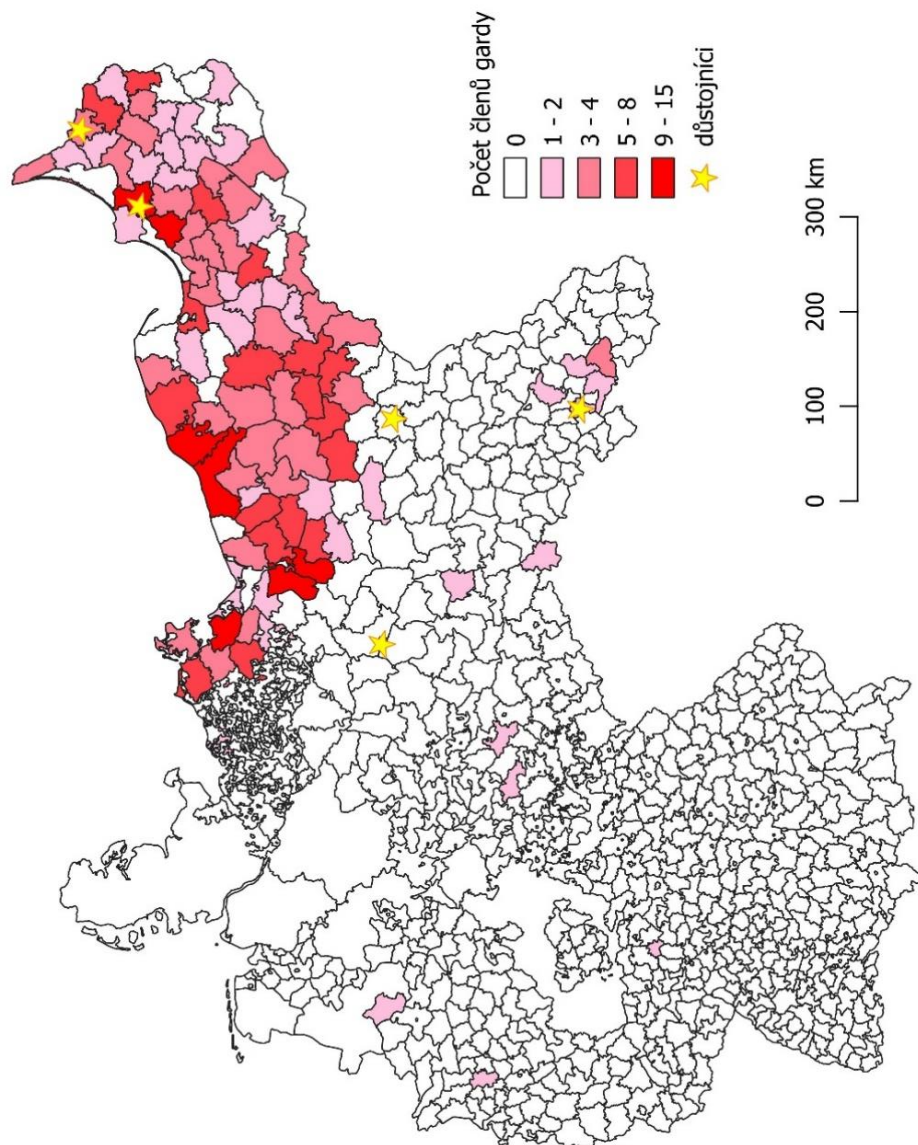
Jedná se o relativně mladý pluk. Byl vytvořen 5. května 1860. Tedy v době, kdy docházelo ke změně organizace pruské armády. Alt (1870) popisuje, že tento pluk vznikl ze 3 zeměbraneckých praporů 1. zeměbraneckého pluku, který měl centrum ve Štětíně, Královci a městě Grudziądz. Je tedy možné, že vznik tohoto pluku byl podmíněn snahou pruského vedení zvýšit počty stálého vojska na úkor zeměbrany, aby bylo možné těchto jednotek využívat v případných válkách mimo území Pruského království. O těchto změnách více pojednává kapitola o reorganizaci pruské armády.

Dle Ernsta Siegfrieda Mittlerera (1891) by měl celkový počet zraněných být roven hodnotě 374. Při přepisu se dosáhlo na hodnotu 349 mužů. Rozdíl může být znovu způsoben tím, že autor knihy do tohoto počtu zařazoval i důstojníky. Druhou možností je, že součástí pluku byli muži, u nichž nebylo možné dohledat zemský okres, respektive místo původu. Tento rozdíl tak není natolik markantní, jak by se na první pohled mohlo zdát. Poslední možností pak můžou být ztráty, které nevznikly při samotném boji a mohly nastat mimo samotné tažení (nemoci).

Obr. 14 Zranění 3. pěšího gardového pluku v roce 1866, vlastní zpracování

Z celkového počtu 349 mužů jich 37 zemřelo, dalších 46 mužů bylo nezvěstných. Samozřejmě je možné, že v pozdějších publikacích již někteří nezvěstní mohli být počítáni i jako mrtví. Lazaretní pracovníci nejčastěji ošetřovali zranění hlavy a horních končetin. Nejméně pak zranění nohou. Důstojníci pocházeli z Berlína, Královce, Munsterbergu, Poznaně a Sovětsku.

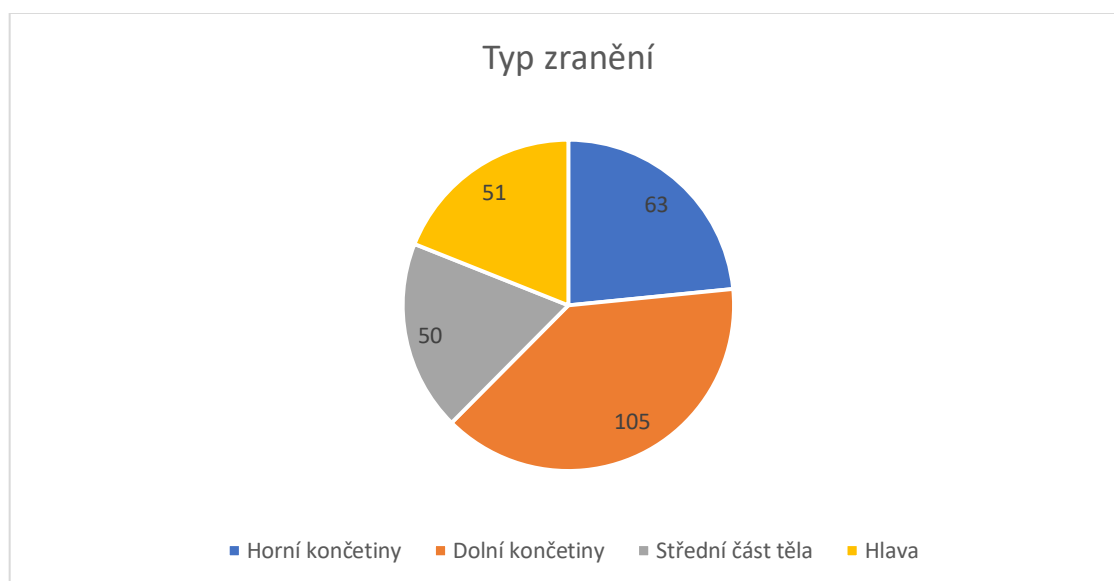
Obr. 15 Geografický původ členů 3. gardového pěšího pluku, zdroj vrstvy: *Censusmosaic*, vlastní zpracování

7.6 Gardový fyzilírský regiment (GFR)

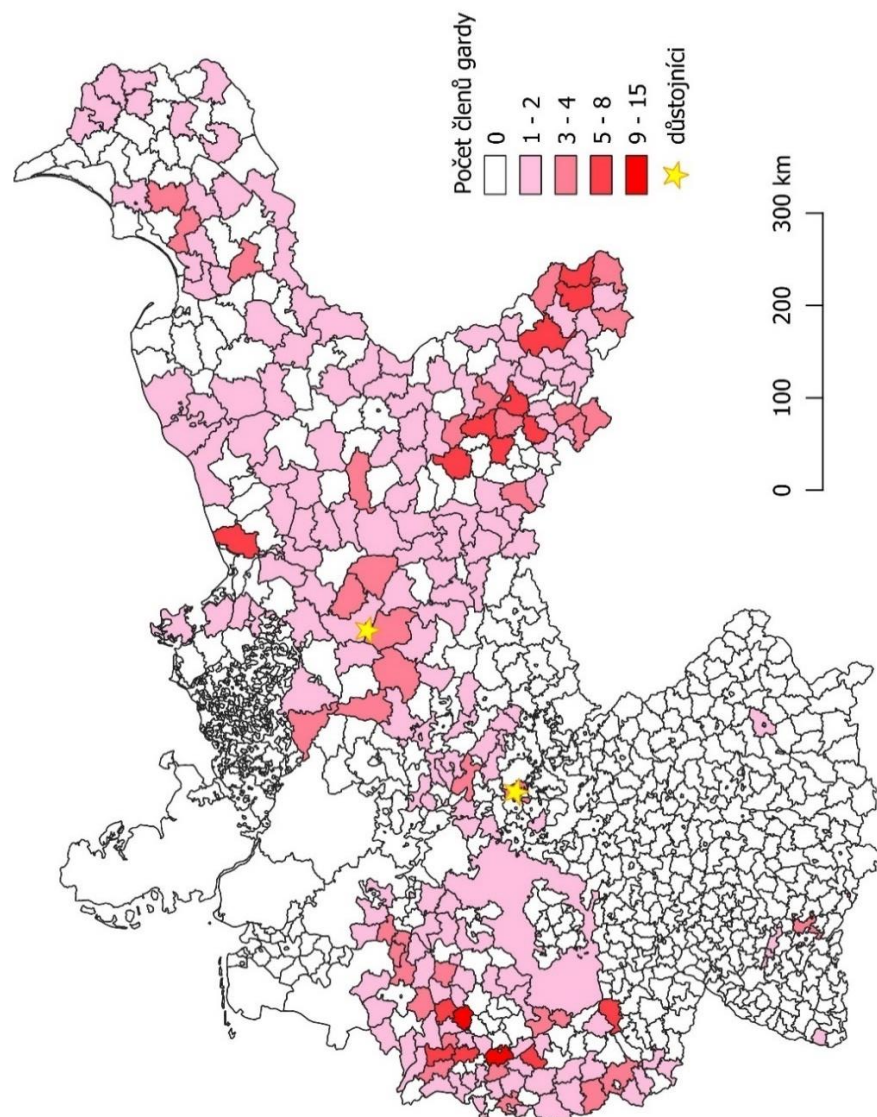
Jedná se o další pěchotní gardový pluk, který byl založen 30. března 1826 (Alt, 1870) Nábór vojáků probíhal z celého území říše. Během střetů roku 1866 se zúčastnil tento regiment bitev u Hradce Králové, Žďáru a Dvora Králové nad Labem.

Celkově bylo přepsáno 456 členů tohoto regimentu a většina mužů pocházela z provincií Porýní a Slezska. Hlavně v případě Slezska lze i dle mapy pozorovat určitý významnější podíl mužů z tamních zemských okresů. Nejméně mužů se narodilo v Pomořansku. Poměry v rámci praporů se držely na podobných hodnotách. Největší počet mužů byl naverbován ze zemských okresů Berlín (15), Hagen (10) a z Kolína (10). Největší počet důstojníků pak z Berlína a Erfurtu.

Válku nepřežilo 73 členů gardové jednotky a stejně jako u Prvního gardového pěšího regimentu byl velice významný počet pohřešovaných, respektive nezvěstných vojáků, a to konkrétně na hodnotě 125. Nejčastější zranění bylo v oblasti dolních končetin. Nejméně pak v oblasti střední části těla, tedy zad, břicha a hrudníku.

Obr. 16 Zranění Gardového fyzilírského pluku v roce 1866, vlastní zpracování

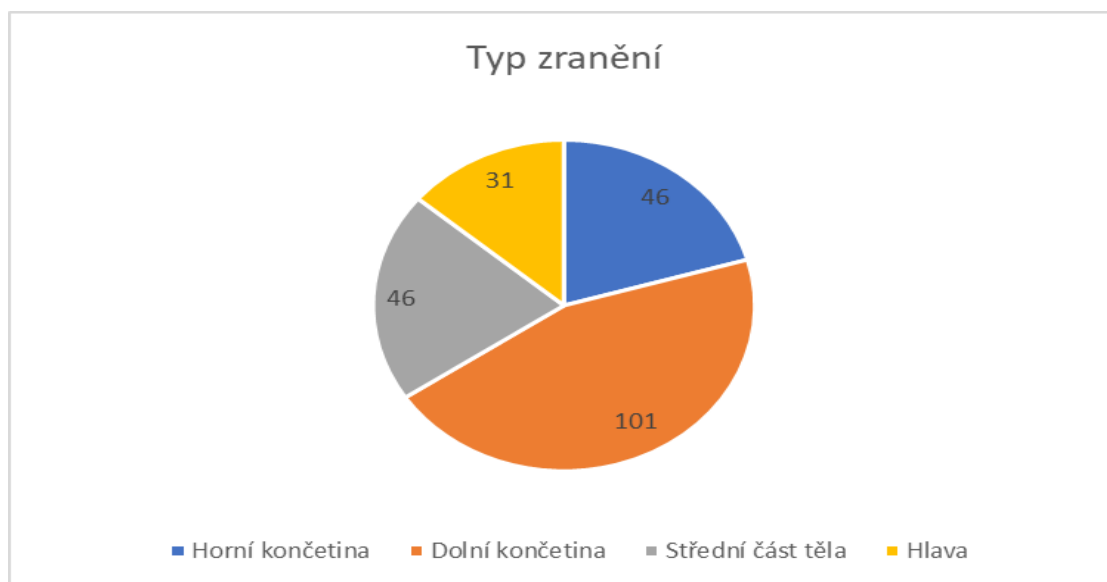
Obr. 17 Geografický původ členů Gardového fyzilírského pluku v roce 1866, zdroj vrstvy: *Censusmosaic*, vlastní zpracování

7.7 Gardový granátnický regiment 2 (GGR2)

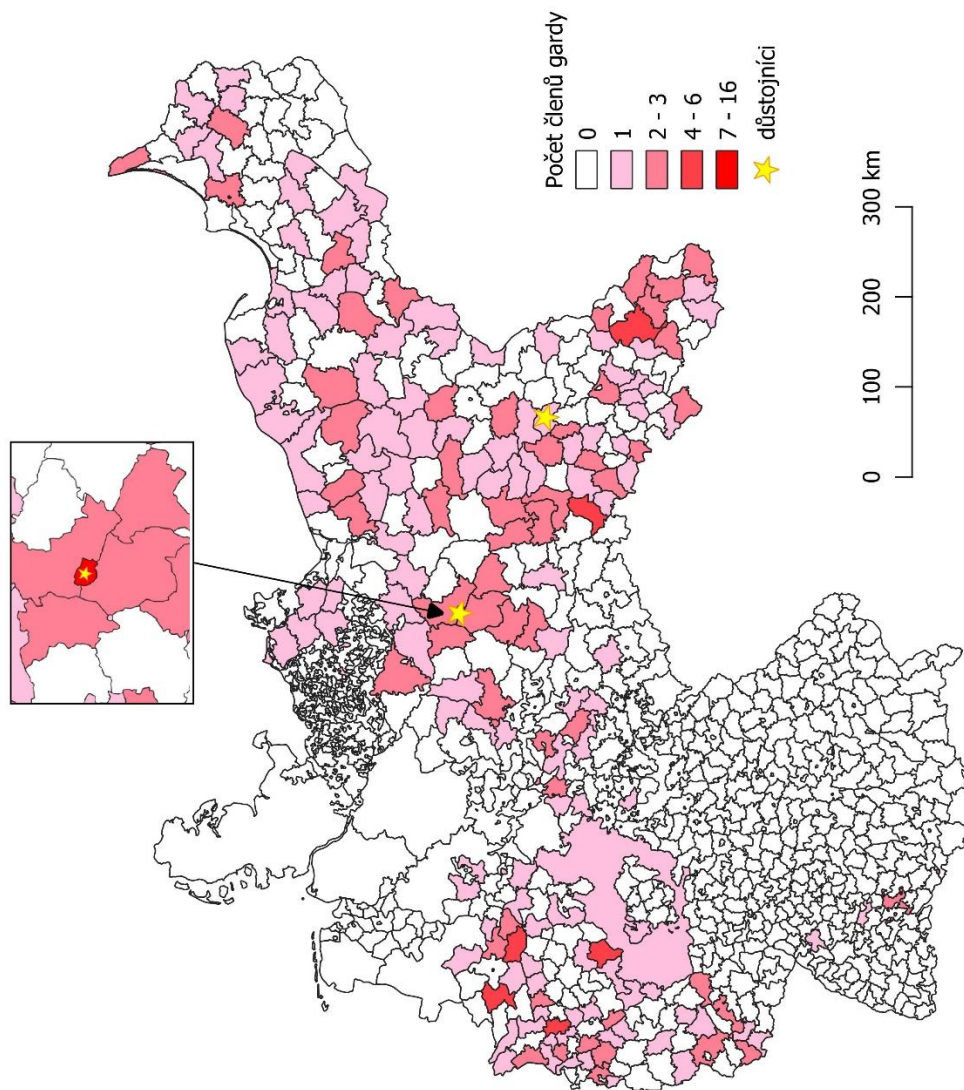
Tento pluk měl oficiální název Gardový granátnický pluk císaře Františka. Své centrum měl v Berlíně a byl založený 14. října roku 1814 (Alt, 1870). Branná povinnost se uskutečňovala opět z celého území říše.

Nejvíce mužů pocházelo Slezska (61) a nejméně z Poznaňska (16). Obecně se dá říci, že se jednalo o jeden z nejvyrovnanějších pluků, co se týče procentuálního zastoupení mužů v rámci regionů. Snad jen v případě druhého praporu došlo ke zmenšení poměru procentuálního zastoupení u Vestfálska téměř na polovinu (7,9 %) oproti prvnímu (14,8 %) a třetímu (14 %) praporu.

Důstojníci pocházeli z Berlína a z polského města Góry. Téměř polovina všech poranění byla v oblasti hlavy. V pořadí na druhém místě se poté shodně umístila poranění horní končetiny a střední části těla. Za celé období zahynulo na následky bojů 36 mužů. Nejčastěji se jednalo o střelná poranění, která se už nedala žádným způsobem zachránit. 52 mužů skončilo nezvěstných. V této skupině mužů se zároveň vyskytla jedna relativně zajímavá příhoda, kdy granátník Gottlieb Doliga dostal za úkol odvést z bojiště zraněného poručíka Ellerta. Tento úkol patrně splnil, nikdy se však zpátky na bitevní pole nevrátil a pravděpodobně dezertoval.

Obr. 18 Zranění 2. gardového granátnického pluku v roce 1866, vlastní zpracování

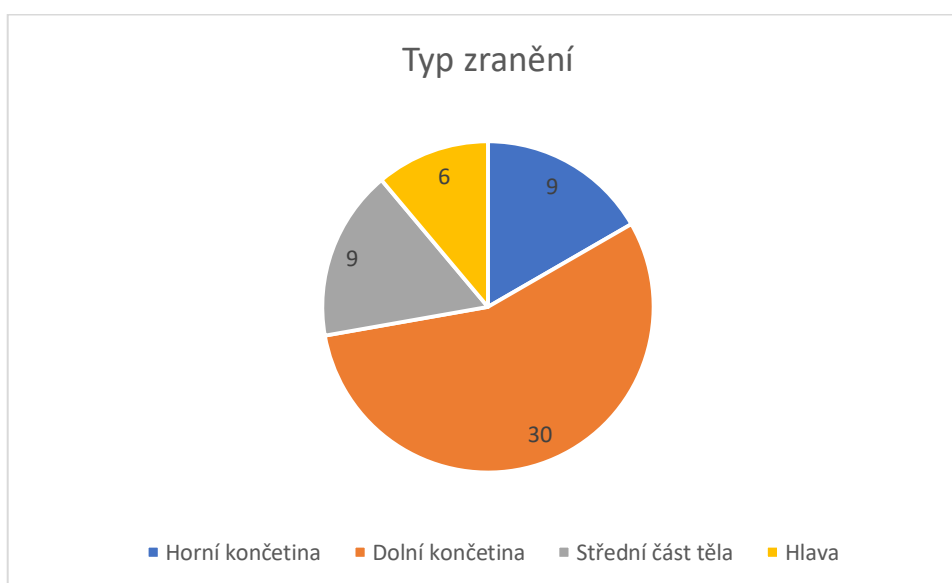

Obr. 19 Geografický původ členů 2. gardového granátnického pluku v roce 1866, zdroj vrstvy: *Censusmosaic*, vlastní zpracování

7.8 Gardový granátnický regiment 1 (GGR1)

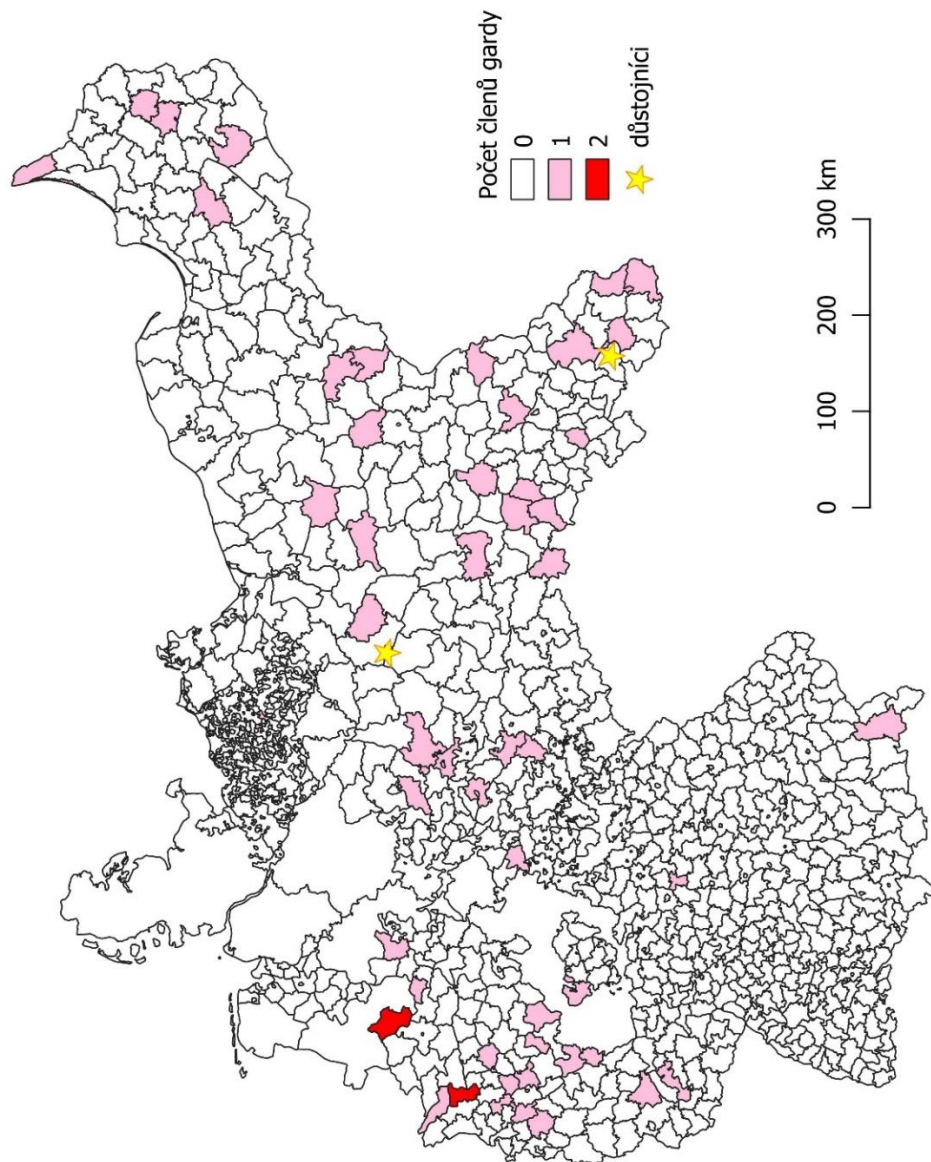
V této fázi se již bohužel (alespoň pro mapování) dostáváme k jednotkám, které v průběhu války neměly dostatek obětí a zraněných. Prvním takovým plukem je Granátnický gardový regiment 1, který měl v oficiálním názvu přívlastek „Cara Alexandra I.“. Byl založen stejně jako GGR2 14. října 1814 (Alt, 1870). Centrum se nacházelo v Berlíně.

Jak už bylo řečeno, tak pohled na mapu není natolik vypovídající jako předchozí mapové výstupy. Přestože se jedná o pluk s malým množstvím zraněných, je opět patrné, že docházelo k odvádění mužů z celého území říše. Přesto by pro ideální představu bylo záhodno, aby byl celkový počet obětí/zraněných na vyšší hodnotě. Zajímavostí tak může být, že Pomořansko tento regiment nezasobilo žádným mužem, respektive žádný muž z Pomořanska nebyl zraněn. Největší počet mužů pocházelo z Porýní (13), následovalo Slezsko s 10 a třetí v pomyslném pořadí skončilo Sasko s 8 zraněnými. Celkový počet se zraněných se zastavil na hodnotě 53. Pouze dva zemské okresy dosáhly počtu dvou zraněných, a to Tecklenburg a Duisburg. Trojice vojáků z celkového počtu 53 utrpěla zranění, která nebyla slučitelná se životem.

Obr. 20 Zranění 1. gardového granátnického pluku v roce 1866, vlastní zpracování

Zranění na dolních končetinách bylo v polních nemocnicích léčeno ve 30 případech. Dále se vyskytovala zranění na horní končetině (9), střední části těla (9) a na hlavě (6).

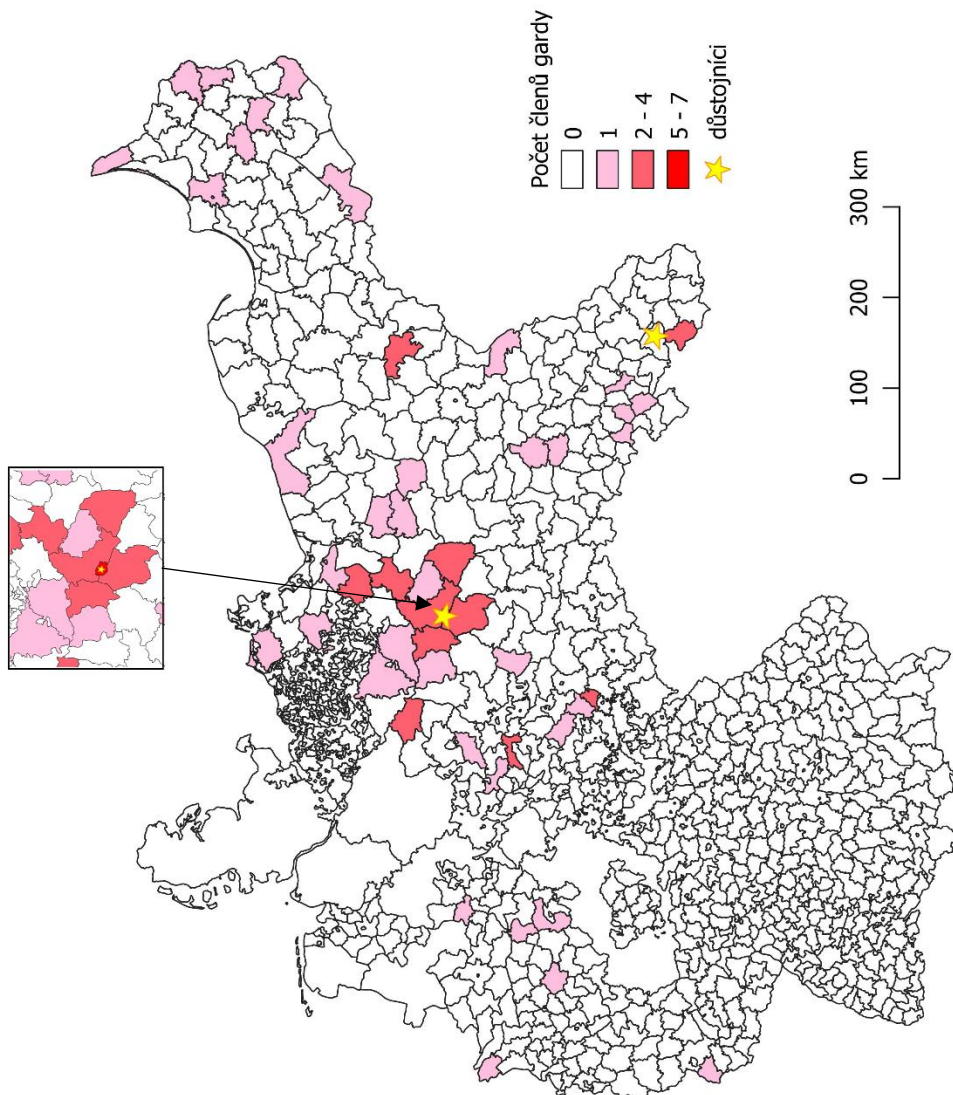
Obr. 21 Geografický původ členů 1. gardového granátnického pluku v roce 1866, zdroj vrstvy: *Censusmosaic*, vlastní zpracování

7.9 Gardový dragounský regiment 1 (GDR1)

První a zároveň poslední jezdecký gardový pluk, který byl v rámci této práce zpracován. Jedná se o jednotku lehké jízdy. Bohužel opět patří již do skupiny s méně zraněnými. Tento pluk působil od roku 1815 do roku 1919 a získal označení „pluk Královny Viktorie I. Velké Británie a Irska“. Štábní centrum se nacházelo v Berlíně, tedy v centru Braniborska (Válka.cz).

Z archiválií bylo přepsáno celkově 64 zraněných členů pluku a nejmarkantnější zastoupení měla provincie Braniborsko, které zastupuje 37,5 % všech členů. Až s dvacetiprocentním mankem se na pomyslném druhém místě nacházela provincie Sasko s 11 vojáky. Když se detailněji podíváme na zemské okresy, tak nejvíce mužů bylo odvedeno z Berlína (7), Ost-Havellandu (4) a Nieder-Barnimu (4).

U této pruské vojenské jednotky je zároveň nemožné vytvořit statistiku typu zraněných. Původní archiválie, ze kterých se jednotlivá data získávala, totiž neobsahovaly údaje o zraněních na jednotlivých částech těla. Přesto by byla škoda nezmínit alespoň nejčastější důvody, proč byl daný voják zraněn. Ve 30 případech z celkových 64 došlo ke zranění bodnutím. Bodná zranění, do kterých můžeme dále počítat i řezné rány šavlí byla naprosto nejvýznamnějším způsobem poranění. Ve 12 případech pak bylo hlavním důvodem pobytu v polní nemocnici poranění střelbou. Tento nepoměr je typický jen a pouze pro tuto jednotku (v rámci tohoto bakalářského šetření). Je to dáno především stylem boje. Při střetech s Rakouským jezdectvem se utkávaly podobně vyzbrojené jednotky. A jelikož byly hlavní složkou výzbroje jezdeckva především chladné zbraně, tak se dá očekávat že i většina zranění byla způsobena tímto náčiním. Konečný počet mrtvých byl 9 a 4 vojáci skončili nezvěstní.

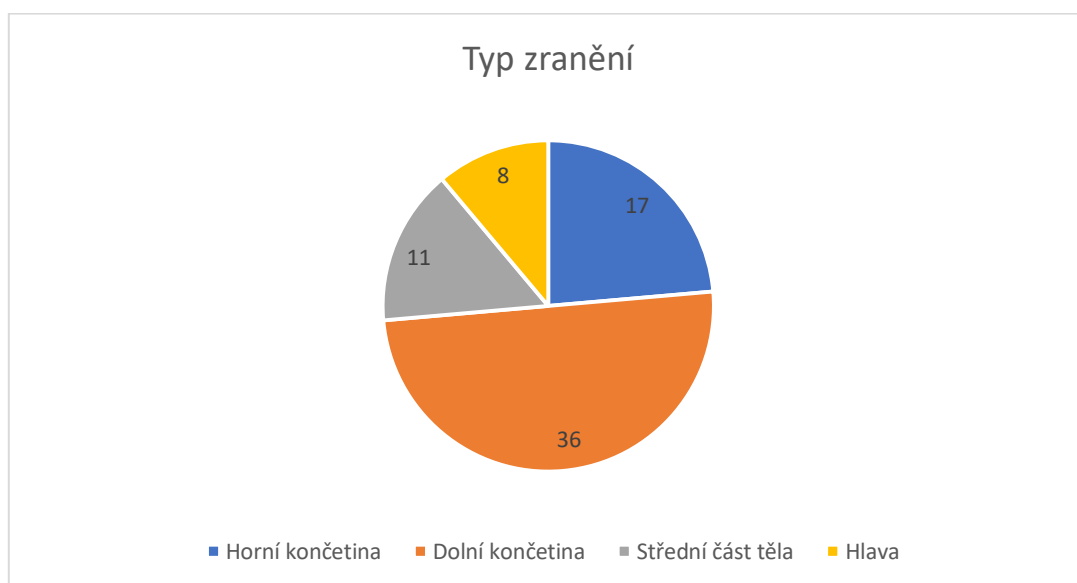

Obr. 22 Geografický původ členů Gardového dragounského pluku 1 v roce 1866, zdroj vrstvy: *Censusmosaic*, vlastní zpracování

7.10 Gardový dělostřelecký pluk (GAR)

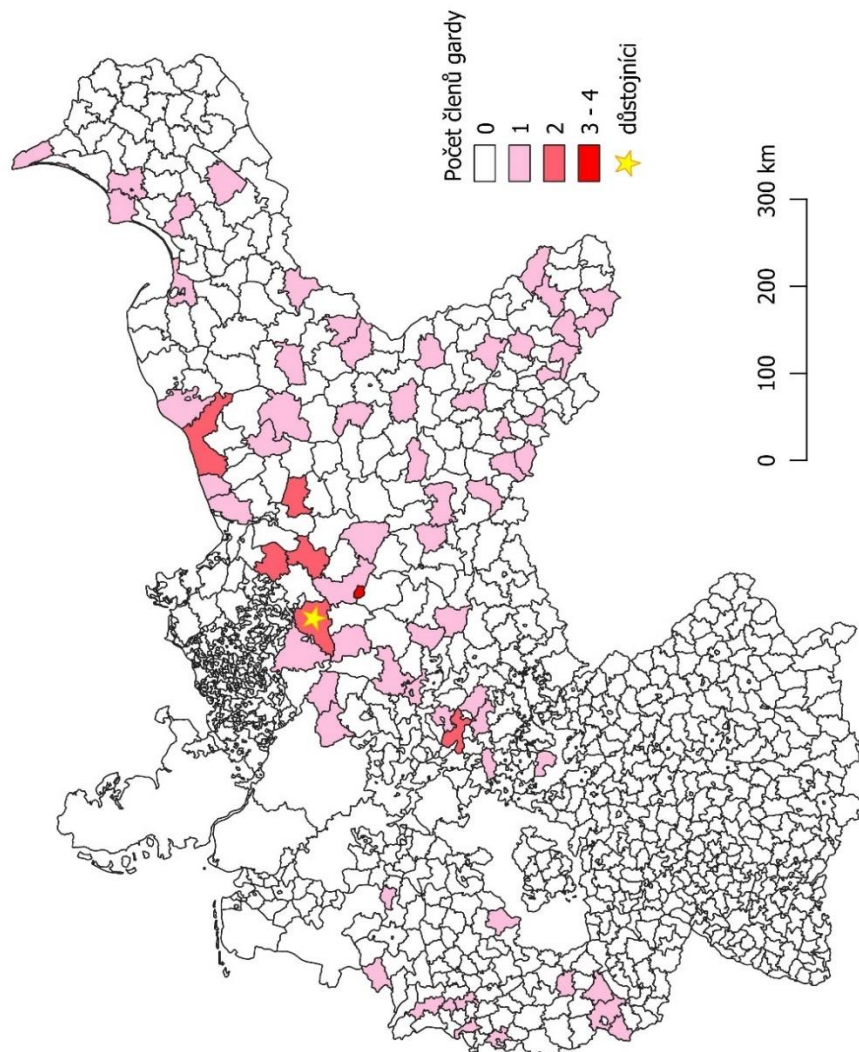
Jediný dělostřelecký pluk, který dosáhl minimálního počtu 50 zraněných. Finální hodnota byla na hodnotě 73 mužů odvedených z celého území německých států a Pruska.

Největší procentuální zastoupení mělo Slezsko (21,9 %). Druhý největší počet ze Saska (17,8 %) a třetí z Braniborska (16,4 %). Jediný důstojník pocházel ze zemského okresu Ruppín. Nejvíce mužů pak bylo odvedeno ze zemského okresu Berlín, konkrétně se jednalo o 4 muže. Bohužel u tohoto pluku není možnost porovnání s jinou literaturou.

Obr. 23 Zranění Gardového dělostřeleckého pluku v roce 1866, vlastní zpracování

Co se týče typu zranění, tak přesná polovina z celkového počtu byla v oblasti dolní končetiny, na dalších místech se umístila zranění horní končetiny, střední části těla a nejméně se ošetřovala poranění hlavy. Dvanáct mužů již lazaretní pracovníci nezachránili a 4 muži skončili nezvěstní.

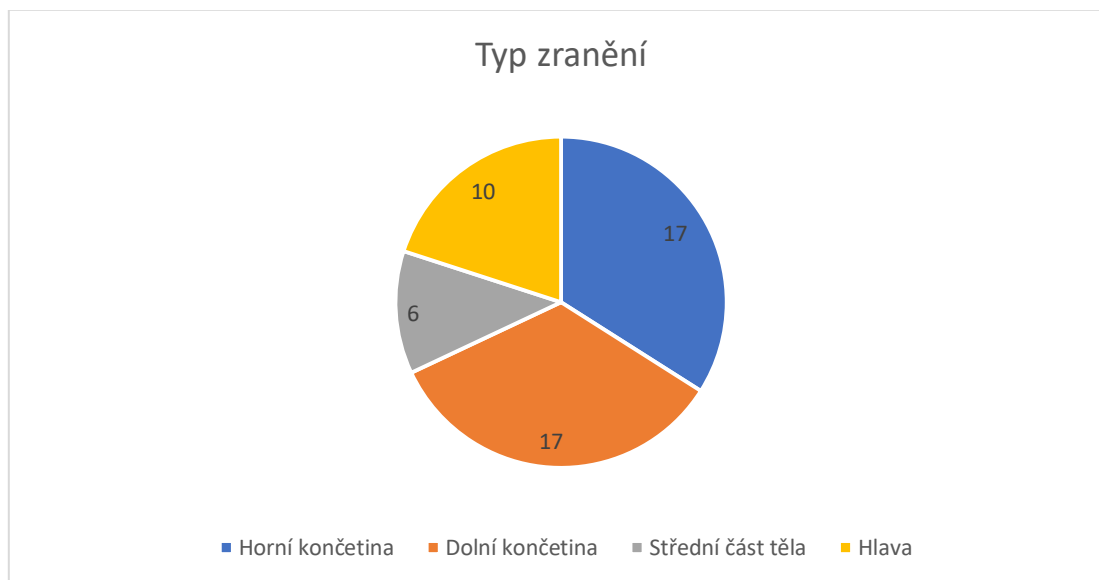
Obr. 24 Geografický původ členů. Gardového střeleckého pluku v roce 1866, zdroj vrstvy: *Censusmosaic*, vlastní zpracování

7.11 Gardový střelecký prapor (GSB)

Poslední vojenský gardový útvar, který je součástí analýzy je Gardový střelecký prapor. Už z názvu je patrné, že se v tomto případě nejedná o vyšší gardovou strukturu (pluk). Počet zraněných však v případě tohoto praporu dosáhl požadované hodnoty 50 mužů, a byla by tudíž škoda ho v tomto rozboru nezohlednit. Byl založen 19. května 1814 (Von Schlieffen, 1868). Štábní centrum se nacházelo v Berlíně. I v tomto případě se jednalo o odvádění mužů z celého území říše. Největší podíl mělo Slezsko (22,4 %).

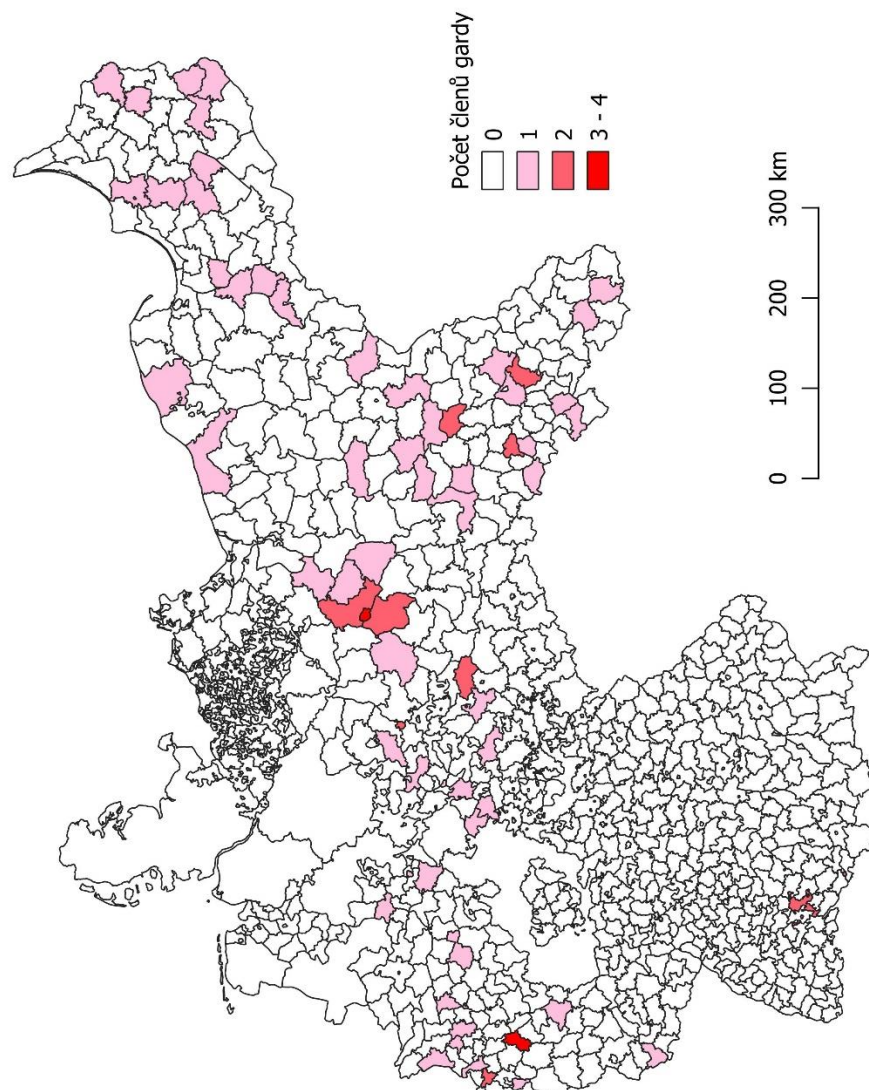
Podle von Schlievena (1868) by celkový počet zraněných ve válce roku 1866 měl být 82. Dle mého šetření byl celkový počet zraněných 76. V tomto ohledu může být zbytek vojáků z území, které nenáleželo k německým státům a k samotnému území Pruska. Zároveň se znovu mohlo jednat o zranění, která přímo nesouvisela s bojem, nýbrž s nemocemi. Rekordní je pak počet mužů odvedených v zemském okrese Berlín (4). V těsném závětrí se nacházel zemský okres Euskirchen (3).

Osm mužů z celkového počtu skončilo bez známek života. V naprosté většině případů se jednalo o zranění střelnou zbraní, a šlo jak o pouhá škrábnutí kulkou, tak i vážné průstřely. Perličkou pak může být rozdrčení palce u jednoho člena tohoto pluku.

Obr. 25 Zranění Gardového střeleckého praporu v roce 1866, vlastní zpracování

Nejvíce zranění bylo v oblasti hlavy a horní končetiny. Nejméně ve střední části těla. Kromě toho skončilo 16 mužů nezvěstných a u dalších 15 mělo neznámé zranění. U zbytku nebylo zranění uvedeno.

Obr. 26 Geografický původ členů. Gardového střeleckého pluku v roce 1866, zdroj vrstvy: *Censusmosaic*, vlastní zpracování

8 Závěr

Cílem práce bylo vytvořit mapové výstupy a znázornit geografický původ příslušníků pruských gardových jednotek v průběhu Prusko-rakouské války v roce 1866. K tomuto účelu bylo využito historických archiválií. Finálním výsledkem tak bylo několik mapových výstupů a charakteristika jednotlivých gardových jednotek.

Vlastní výzkum, který byl uskutečněn díky digitalizaci historických archiválií a převedení těchto dat do programu Qgis 3.14, prokázal mnohé výsledky. V naprosté většině případů bylo potvrzeno všeobecné pravidlo, týkající se branného systému pruské armády z celého území říše. V jednom případě však došlo ke zřetelné distribuci mužů ze severovýchodní části území. Toto zjištění souviselo dle mého s reorganizací struktury pruské armády, které je věnována jedna kapitola v praktické části. Kromě toho bylo taktéž pro každou jednotku vytvořena statistika zranění.

Samozřejmě je možnost v této práci i nadále pokračovat a rozvíjet ji v průběhu dalšího studia. Při diskuzi s vedoucím práce jsme se již bavili o možnosti vytvoření mapových podkladů a zaměření se na „třetí část“ sjednocovacích válek, tedy válku s Francií. K tomuto tématu dokonce existují i elektronické databáze zraněných mužů, na které by se však nedalo jen tak bez kontroly spolehnout. Určitě by byl součástí práce i vlastní přepis vojáků, a následná kontrola, zdali se v elektronických databázích nenacházejí chyby. Podobně jako tomu bylo v této bakalářské práci, kde se využívaly dvě archiválie a docházelo k jejich vzájemnému srovnávání. Kromě toho by se dozajista dalo zaměřit, popřípadě i na celý konflikt z pohledu vojenské strategie.

9 Summary

This thesis deals with the historical state Prussia and its geographical origin of the garde regiments soldiers during Austro-Prussian conflict in 1866. The beginning of the thesis is dedicated to the history of Prussia mainly focusing on the period of German Unification Wars. As German Unification Wars are understood the wars with Denmark in 1864, Austria 1866 and France in 1870-1871. All these conflicts took place immediately after reorganization of structure of the Prussian army in 1859.

The main objective was to discover, what was the distribution of the soldiers' origins. Lists of injured soldiers during war with Austria (1866) were digitalised for this task. These lists contained names of the soldiers, their origin (district and region), their jurisdiction to garde regiment, type of injury and place, where were soldiers injured.

The main goal was to create a map of every garde unit, which had at least 50 injured men during the battles with Austria in 1866. The minimum of 50 soldiers was chosen as a criterion to see the differences between districts. Lower number of soldiers would not show us correct results.

It has been found that majority of the garde units consisted of soldiers from the whole Prussian state. This discovery confirmed the universal rule of Prussian garde regiment distribution from whole country. Nevertheless, there was one regiment not conforming to this rule. Garde regiment zu Fuss 3 (GRzF3) was apparently distributed from the north-east part of Prussia. This distribution was probably an implication of reorganization of structure of army (1859), as this garde unit was established only one year later in 1860. All other units were established earlier. Simultaneously the statistics of injuries were created for every garde regiment, if there was enough information.

10 Seznam literatury

- ALT, Georg. *Das Königlich-Preußische Stehende Heer*. Berlin: Schropp, 1870.
- BĚLINA, Pavel a Josef FUČÍK. *Válka 1866*. Praha: Havran, 2005. Historická paměť. Velká řada. ISBN 80-86515-53-2.
- CLARK, Christopher M. *Prusko: vzestup a pád železného království*. Praha: Beta, 2008. ISBN 978-80-7306-357-3.
- DVOŘÁK, Jaroslav. *Lexikon pruských důstojníků padlých roku 1866*. Hradec Králové: J. Dvořák, 2014. ISBN 978-80-260-5975-2.
- FUČÍK, Josef. *Válka 1866: běda poraženým*. Praha: Paseka, 2012. ISBN 978-80-7432-201-3.
- CHVOJKA, Aleš a Josef ŠRÁMEK. *1866: malá encyklopedie prusko-rakouské války k expozici Muzea války 1866 na Chlumu*. 2. přepracované a rozšířené vydání. V Hradci Králové: Muzeum východních Čech, 2018. ISBN 978-80-87686-14-0.
- KRÁL, Ondřej. *Strategické aspekty prusko-rakouské války 1866 z pohledu vojenské geografie*. Ostrava, 2018. disertační práce (Ph.D.). OSTRAVSKÁ UNIVERZITA. Přírodovědecká fakulta.
- KUPKA, Vladimír. *Boje o francouzské pevnosti během německo-francouzské války 1870-71*. Dvůr Králové nad Labem: Fortprint, 2009. Pevnosti. ISBN 978-80-86011-38-7.
- MITTLER, Ernst Siegfried. *Das 3. Garde-Regiment Zu Fuss: 1860 Bis 1890*. Berlín: 1891.
- SITTENFELD, Julius. *Das Zweite Garde-Regiment zu Fuß in dem Feldzuge des Jahres 1866*. Berlin: 1868.
- TARABA, Luboš. *Divná válka: francouzsko-pruská válka 1870-1871*. Praha: Baset, 2006. ISBN 80-7340-083-9.
- TUHÝ, Bohumír, Jiří ŠRAMAR a Josef ŠRÁMEK. *Prusko-rakouská válka roku 1866: výzbroj a výstroj = Preußisch-Österreichischen Krieg von 1866: Waffen und Ausrüstung = The Austro-Prussian War 1866: weaponry and equipment*. V Hradci Králové: Muzeum východních Čech, 2015. ISBN 978-80-87686-11-9.

VON SCHLIEFFEN, Henrich Graf. *Theilnahme des Garde-Schützen-Bataillons am Feldzuge 1866: Für die Mannschaften des Bataillons verfaßt*. Berlin: Verlag Decker, 1868.

Elektronické zdroje

Gardový dragounský pluk č. 01 [1815-1919] : Jezdectvo. Valka.cz | Homepage [online]. Copyright © ISSN [cit. 07.05.2020]. Dostupné z: <https://www.valka.cz/Gardovy-dragounsky-pluk-c-01-1815-1919-t54442>

Seznamy zraněných pro praktickou část

Amtliche Verlust-Liste der Königlich Preussischen Armee im Sommer-Feldzug 1866. Alberfeld 1866, s. 384.

Verlust-Listen der Königlich Preußischen Armee. 1866, s. 283.

Zdroje mapových podkladů

Historical GIS datafiles | Censusmosaic. Recovering Surviving Census Records to Reconstruct Population, Economic, and Cultural History | Censusmosaic [online]. Dostupné z: <https://censusmosaic.demog.berkeley.edu/data/historical-gis-files>

Zdroje obrázků:

Obr. 4 Kulomet mitrailleuse a puška "Chassepotka": PALBA.CZ Mitrailleuse. Portál [online]. Copyright © phpBB Group [cit. 20.05.2020]. Dostupné z: <http://www.palba.cz/viewtopic.php?f=301&t=3657>

International Military Antique [online]. Dostupné z: <https://www.ima-usa.com/products/original-french-model-1866-chassepot-needle-fire-rifle-with-bayonet?variant=26168186053>

Obr. 5 Jehlovka „Dreyse“: Puška pruská fyzilírská vzor 1860 (jehlovka Dreyse) - Historické zbraně 2016/06/14 - Dosažená cena: CZK 45.000 - Dorotheum. Das führende Auktionshaus Mitteleuropas - Kunstauktionen, Zeitgenössische Kunst, Gemälde, Juwelen & mehr - Dorotheum [online]. Copyright © 2020 Dorotheum GmbH [cit. 20.05.2020]. Dostupné z: <https://www.dorotheum.com/cz/1/1727068/>

Obr. 6 Pruská dělostřelecká jednotka: Prussian artillery 1866 (With images). Pinterest [online]. Dostupné z <https://cz.pinterest.com/pin/103231016442310964/>